

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

Opgericht door Kolonel
G. E. V. L. van Zuylen,
21 Maart 1900.

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang
is een algemeen
Nederlandsch belang”.

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . . HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . TELEFOON 4519.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD”
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN
moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden
aan de Presidente: HEERENGRACHT 7, DEN HAAG.

Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot
den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor Advertentiën tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20,
Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

<p>Hofleverancier van H.M. de Koningin.</p>	<p>N.V. NEDERLANDSCHE IJZERHANDEL Afd. ENTHOVEN Ijzerhandel, Gereedschappen, Complete Keuken- en Badkamer-inrichtingen, enz. VLAMINGSTRAAT 19 - DEN HAAG - TELEFOON 791</p> <p>Speciale Export-afdeeling voor Uitrustingen naar Oost- en West-Indië</p>	<p>Hofleverancier van H.M. de Koningin.</p>
---	---	---

INHOUD: Wat „Oost en West” doet. — Mr. C. van Vollenhoven over de landrenteheffing sinds Raffles en commissie-generaal. — Chineezen-Vereeniging in Nederland „Chung Hwa Hui”. — Uit de Eur. Pers in Ned.-Indië. — Suriname. — Curaçao. — Wat de Inlander zegt. — Wat de Chinees vertelt. — Van Vreemde Koloniën en Verre Landen. — Oost- en West-Ind. Lit.-Overzicht. — Mededeelingen.

Wat „Oost en West” doet.

(Vervolg).

De Vereeniging werkt verder door:

7e. Eene Studie-Commissie, de leiding hebbende in het „Centraal Comité voor opleiding van Indische jongelieden” en ten doel hebbende toezicht uit te oefenen op de opvoeding en de studie der in Nederland vertoevende jongelieden, afkomstig uit de Nederlandsche koloniën, hun hulp en bijstand te verlenen en hun verblijf in Nederland zoo aangenaam en zoo vruchtbaar mogelijk te maken.

Zij beoogt vooral de in Nederland voor hunne verdere ontwikkeling vertoevende Inlanders en daarmee gelijkgestelden van dienst te zijn en staat in betrekking met de in de koloniën bestaande, dat doel bevorderende vereenigingen, fondsen en commissies.

Desgewenscht kan zij hare bemoeienis uitstrekken tot niet-Inlanders.

De belangen worden behartigd van studeerenden, zowel aan de Hooge- als Middelbare scholen van Landbouw- en Handelsonderwijs, als inrichtingen van militair onderwijs. In deze commissie hebben zitting Staatslieden, Hoogleraren en Directeuren van Koloniale Scholen.

De commissie werkt samen met de van Gouvernementswege te Batavia ingestelde „Voorlichtingscommissie voor de opleiding van Indische Jongelieden in Nederland.”

Alle mogelijke inlichtingen voor en aan studeerenden worden verstrekt door den heer G. J. Oudemans, Ambtenaar aan het Dep. van Kol., en den gedelegeerde der commissie den heer J. G. Hieting, Anton van der Heimstraat 76, te 's-Hage, Tel. Sch. No. 1514.

8e. Eene Commissie voor West-Indië, zich ten doel

stellende het behartigen van de belangen van de Nederlandsche West-Indische Koloniën.

9e. Een Fonds tot Ondersteuning van personen, commissiën en instellingen, die daaraan behoefte hebben en in of voor Indië werken, vooral ook wanneer door rampen van hooger hand, tegenspoeden in den oogst, vulkanische uitbarstingen e.d., groote schade is geleden.

Aan de Kloet-Commissie kon uit dat Fonds, vermeerderd door vele bijdragen van leden en begunstigers, f 1750.— worden overgemaakt.

10e. Een Tehuis voor Nederlandsch-Indische bedienden, „Persinggehan”, gevestigd van Boetzelaerlaan 2, te 's-Gravenhage, waarin Inlanders uit den dienstbaren stand uit onze koloniën, die door omstandigheden buiten hetrekking zijn geraakt, tijdelijk een onderkomen en verpleging kunnen vinden, waar alle hier vertoevende Indische bedienden een aangename plaats van samenkomst aantreffen en steeds raad en voorlichting kunnen bekomen.

Directeur van dat Tehuis is de heer F. de Munnik, Tel. Scheveningen No. 248.

11e. Eene Propaganda-Commissie, ten doel hebbende: de belangstelling in de koloniën te bevorderen het houden of steunen van Koloniale Tentoonstellingen en medewerken aan Jaarbeurzen en toetreding tot het lidmaatschap van „Oost en West” aan te moedigen.

(Wordt vervolgd).

De wd. Secretaris van het Hoofdbestuur,
A. J. GOOSZEN.

Mr. C. van Vollenhoven over de landrenteheffing
sinds Raffles en commissarissen-generaal.

(Antwoord.)

Het zou er droevig met mij uitzien, als ik op blz. 12—13 van „De Indonesiër en zijn grond” de landrente van honderd jaar geleden zoo scheef had voorgesteld als de heer Van der Kemp aanneemt. Te droeviger, omdat ik juist altijd getracht heb te leeren uit de rijke en degelijke geschriften van den heer Van der Kemp zelf.

Ik begriep wel, waar het misverstand uit voortkomt. Men pleegt de landrente nooit anders te bespreken dan naar het volgende model: wat Raffles

Monarch
Schrijfmachine

HOOFDAGENTEN
MEYENBROCK-HASELAGER & C.
AMSTERDAM-ROTTERDAM
DEN HAAG

Techn. Installatiebureau „ZWART”
's-Gravenhage

Hoofdkantoor: VAN BOEIJZELAERLAAN No. 310
TELEFOON SCH. 1499

Filiaal: REINKENSTRAAT No. 22 b/d L. v. Meerdervoort.

Verwarming - ELECTRICITEIT - Sanitair

Toonzaal van Electr. Verlichtings- en Verwarmingsapparaten

Dameskleeding

naar Maat en Confectie
steeds nieuwe Modellen

Bontmantels

grote sortering

Den Haag

Spuistraat 8 166

Modes

uitgebreide collectie Hoeden
laatste modellen uit Parijs

Rijkleeding

naar Maat

CORN. VAN DER SLUIJS

BINNENHUISARCHITECTUUR, MEUBELS, STOFFEN, ENZ.

ALLEEN NOORDEINDE 162A.

TEL. 4782.

DEN HAAG.

De Haagsche Broodfabriek „THEARIO”

Fabriek en Kantoor BILDERDIJKSTRAAT 139

levert alle soorten BROOD, LUXE-BROOD, BESCHUIT, KOEK- en BANKETBAKKERSARTIKELLEN.

De Haagsche Broodfabriek heeft in ALLE deelen van de stad EIGEN WINKELS

Zij staat sedert 1909 voortdurend onder Controle van het Station voor Maalderij en Bakkerij te Wageningen.

Onze Eigen Winkels zijn gevestigd in de:

Bilderdijkstraat 143
Regentesselaan 55
Noordeinde 192
Fred. Hendriklaan 189
Reinkenstraat 34
Theresiastraat 50

1e v. d. Boschstr. 53
Keizerstraat 24
Weimarstraat 59a
Beeklaan 329
Bezuidenhout 134
Trompstraat 37

Valeriusstraat 72
Korte Poten 26
Koningin Emmaplein 6
Vaillantlaan 39c

171

N.V. Ch. L. Boucher's Handelsvereniging

Specialiteit in Kaartsysteem

DEN HAAG
Kruisendijk 5-7
Tel. H. 1600-924-925

AMSTERDAM
Kalverstraat 35
Tel. C. 2153

GRONINGEN
Spilsluizen 13
Tel. 2372.

H. S. VAN HASSELT

Kleermakerij

Noordeinde 94 - 's GRAVENHAGE - Telefoon H. 3'50

Middelbare School v. Handel en Administratie, SWEELINCKSTRAAT 17-19 - 's-GRAVENHAGE.

EXTERNAAT en INTERNAAT.

AFD. A. Bijzondere Middelbare Handelsschool met als onderbouw eene H. B. S. met 3-jarigen cursus. Bij beschikking van Z. Exc. den Min. van Binnenl. Zaken gelijkgesteld met de openbare handelsscholen te Amsterdam, Rotterdam, etc.

AFD. B. Bijzondere Hoogere Burgerschool met 5-jarigen cursus. Eveneens officieel als zodanig erkend.

De 1e en 2e klasse van de beide inrichtingen vallen samen, zoodat over de keuze Handelsschool of H. B. S. 5-jarige cursus eerst beslist behoort te worden na het afsluiten der 2e klasse.

De school wordt ook door Meisjes bezocht.
Prospectus en inlichtingen bij den Directeur

F. TIMMSTRA.

PERRY & CO.

Kalverstraat 93-95-97-99 - AMSTERDAM
ARNHEM - UTRECHT - 's-GRAVENHAGE

HUTKOFFERS

MAISON VAN HAL

Hofleverancier van H.M. de Koningin 103

Reigerstr. 14 BREDA Telefoon 442

Heerenkleeding
Dameskleeding
Indische Uitrustingen
Uniformkleeding

Lid N.V. Vereenigde Nederl. Kleermakerijen.

N.V. Brood- en Beschuitfabriek

„DE OUDE VETTE HEN”

DEN HAAG
bij het Stadhuis

Alle soorten Brood, Beschuit,
Banket, enz.

Lunchroom - Tea-Concert

heeft gewild, wat de commissie-generaal heeft gewild, en wat de practijk van een en ander heeft gemaakt. De proclamaties en staatsbladen komen dan voorop, de werkelijkheid achteraan. Mij daarentegen was het om niets anders te doen dan om de werkelijkheid; enger nog: om de werkelijkheid, gelijk zij gezien en ervaren werd door den Indonesischen grondbezitter, die van verordeningen niet afwist. Derhalve: de werkelijkheid, als het eenig belangrijke, voorop, de staatsbladen volstrekt - secundair. Voor geen Indisch onderwerp lijkt mij dat zoo redelijk als voor de oude landrente, die men pas kan zien, als men den „papieren sluijer” optilt¹⁾. De heer Van der Kemp bestrijdt mijn „critiek over de landrente-regelingen” van Raffles en commissarissen-generaal; maar die heb ik juist links laten liggen, en zijn stuk gaat dus langs het mijne heen. Toch mag ik zijn bezwaren niet ontwijken.

I. Is het juist, dat in de landrentepijagems „aan het dorps hoofd... een zeker belastingbedrag (werd) voorgeschreven, welk bedrag zijn dorpsgemeente moest opbrengen”? — Het schijnt boven twijfel. Nu eens leest men van bestuursambtenaren, die de landrente opdrijven tot volksverloop toe²⁾; dan van een instemming der dorps hoofden, die niets betekent, omdat zij zelf in een hoogen aanslag zijn geïnteresseerd³⁾; soms van een belastingbedrag, dat zoo hoog is, dat men een deel van de rijstvelden in tabaksvelden dient om te zetten⁴⁾, of van een bedrag, dat alleen geind kan worden met geweld⁵⁾. Van een inlandsche stem, die succes heeft, leest men slechts bij hooge uitzondering.

II. Is het juist, dat aan het dorps hoofd-landpachter „bevoegdheid (werd) toegekend om het akkerbezit zoodanig te wijzigen, dat de belasting de beste kans had regelmatig binnen te komen”? — Wie van de bepalingen uitgaat, loopt gevaar hierop niet voldoende te letten; maar hoe is de werkelijkheid? In Tjerbon (Cheribon) werden bij „invoering van de landrente... de sawah's aan de bezitters ontnomen” ook „omdat de inning der landrente moeilijker opleverde”; „ieder landbouwer kreeg toen een aandeel in de velden”⁶⁾. Van de landrente in Tegal heet het:

„De verdeling dezer landen onder de inlanders, geschiedt door de bekels of hoofden der dessa's... Ingeval nu de populatie te groot is voor de kwantiteit der velden, worden die van andere dessa's, welke te veel velden en te weinig manschappen bevatten, gebezigd om onder de bewoners van de uit te weinig landerijen bestaande dessa's te worden verdeeld”⁷⁾. In Djepara zijn de oude instellingen „door het Britsch bestuur... vernietigd en vervangen door anderen, waaronder ook behoorde eene gelijke verdeling der velden onder alle landbouwers”⁸⁾; in verband waarmee men er tijdens de commissie-generaal in een nieuwe „billijke verdeling der bouwlanden onder de gezamenlijke inwoners der dessa's” weinig trek heeft gehad⁹⁾. In Rembang werd van regeeringswege geconstateerd, dat „de verdeling der velden (er) willekeurig en onordelijk geschied” was¹⁰⁾. In Soerabaja was men begonnen de akkers van vijftig desa's voor de landrente onder de dorpsgenooten „egaal te verdeelen”, en alleen uitgescheiden om den enormen omvang van het werk¹¹⁾; later, bij een gouvernementeel onderzoek, was er tegen hen, die als landpachters aan de dorpingen „een stuk grond hadden afgestaan”, een reeks reclames losgebarsten¹²⁾. In Kedoe werd de verdeling van sawahs onder de inwoners der desa beschouwd

als een „opgedrongen regtstoestand”¹³⁾. Op Madecra was de invoering van het landelijk stelsel gepaard gegaan van den „last tot gelijke verdeling der sawah's onder de ingezetenen van dezelfde desa”, hetgeen — zoo wordt er bij gevoegd — strookte met „wat bij de invoering van het landelijk stelsel in de strandresidentiën, en later in de zuidelijke gewesten van Midden-Java was geschied”¹⁴⁾; waar, evenals elders, „de grond verdeeld (was) tuschen de massa des volks”¹⁵⁾. Het dorps hoofd wordt dan ook beschreven als de man, die niet alleen den aanslag der landrente, waar ook „de massa der bebouwde gronden” verdeelt en omslaat over de desgenooten¹⁶⁾. Een opvallende uitzondering is Bawean, waar het gelukt een „geheel nieuwe verdeling van velden, en toewijzing van deze aan den geringen man” af te wenden¹⁷⁾. Ik voel mij bij mijn interpretatie van dezen vloed van gegevens te geruster, omdat zij strookt met wat drie jaar geleden de heer Van der Kemp zelf aldus omschreef: al raakt de landrenteverordening van 1818 niet „den aard van het landbezit zelf”, toch „werd ten slotte kwaad gebrouwen”, doordat commissarissen-generaal de „misdad” begingen van zonder noodzaak het individueel bezit te knotten met hun voorschrift, dat de dorpsbesturen „de velden (dus niet de u a a n s l a g) onder de ingezetenen (zouden) verdeelen, naar billijkheid, zonder partijdigheid. Ik neem wel aan”, schreeft de heer Van der Kemp, „dat de wetgever hierdoor niet indirect heeft willen proclameeren communaal bezit, slechts wenschende te zeggen: i n d i e n het er is, moet de verdeling geschieden billijk, onpartijdig; ..... maar waar de wetgever voorop stelde gemeen bezit — en dus de vrijheid gaf tot verdeling, kon men wel nagaan, dat in een maatschappij als deze de zucht naar verdeling individueele rechten op zijde deed zetten”¹⁸⁾.

III. Mag men der commissie-generaal van dit alles een verwijt maken? — Zij hadden een uiting van Raffles voor zich, volgens welke, „wanneer men (aan het dorps hoofd) vergunde, de tot een dorp behorende gronden, willekeurig te onder-verlueren... men hem met een ongekeend gezag en onafhankelijkheid (zon) bekleeden, en hem wapenen met eene magt, nadeelig voor het volksgeluk, en belemmerend voor 's gouvernement's oogmerken: het verbeteren en ontwikkelen der volksmassa”¹⁹⁾. Nochtan hebben zij, vol lof voor hun eigen nauwkeurig onderzoek²⁰⁾, het er op gewaagd. Ook hebben zij, gelijk de heer Van der Kemp destijds te recht onmerkte, door het overnemen van Raffles' pachtvorm „wel degelijk” een theorie aanvaard, die de strekking had te doen denken, dat men „over de rijstvelden der Javanen geheel naar willekeur (kon) beschikken en de ingezetenen... behandelen gelijk een landheer zijn huurders”; te doen denken, dat men „de miljoenen landskinderen in een proletariaat (mocht) houden met de regeering als de eenige eigenares”²¹⁾. De in artikel 14 van 1819 gedane belofte over onverkorte rechten kon in dit kader niets uitwerken, gelijk de heer Van der Kemp voorheen reeds in het licht stelde²²⁾; in de latere bestuurspractijk redde men zich door te zeggen, dat ontrent de uitlegging van dit artikel 14 „groot verschil” bestaat²³⁾. Mij dunkt, dat de commissie-generaal er goed afkomt, als men zegt — gelijk ik deed op mijn blz. 16 — dat het ware excuus voor haar onrecht wel zal wezen, „dat men niet besefte hetgeen men deed”.

IV. En de indruk op de bevolking? — Hoe stem-

¹⁾ Levyssohn Norman, bij S. van Deventer I, blz. 419.

²⁾ S. van Deventer II, blz. 123—128 en elders.

³⁾ S. van Deventer II, blz. 255.

⁴⁾ S. van Deventer II, blz. 13.

⁵⁾ S. van Deventer II, blz. 75.

⁶⁾ Eindresumé II, blz. 56.

⁷⁾ S. van Deventer I, blz. 371.

⁸⁾ S. van Deventer II, blz. 289.

⁹⁾ S. van Deventer II, blz. 81.

¹⁰⁾ S. van Deventer II, blz. 75.

¹¹⁾ S. van Deventer I, blz. 374.

¹²⁾ S. van Deventer I, blz. 376.

¹³⁾ Resumé Kadoe, blz. 136.

¹⁴⁾ Eindresumé II, blz. 319.

¹⁵⁾ S. van Deventer II, blz. 240.

¹⁶⁾ S. van Deventer I, blz. 415.

¹⁷⁾ S. van Deventer II, blz. 94.

¹⁸⁾ Van der Kemp, Landelijk stelsel, blz. 65—69.

¹⁹⁾ S. van Deventer I, blz. 165.

²⁰⁾ S. van Deventer I, blz. 379.

²¹⁾ Van der Kemp, Landelijk stelsel, blz. 33, 38-39.

²²⁾ Van der Kemp, Landelijk stelsel, blz. 67—68.

²³⁾ Eindresumé II, blz. 344.

Firma H. RAHR, Utrecht

ACHTER ST. PIETER 4 - TELEFOON 443

OPGERICHT 1835.

Piano- en Muziekhandel.

Instituut „VAN WIJNGAARDEN”

Neutrale School voor M.U.L.O Jongens en Meisjes.
2de Schuytstraat 332 (Duinoord), Den Haag. 188

Afd. A (6 leerjaren) opleid H.B.S., Lyceum en Gymnasium
Afd. B (3 leerjaren) voor leerlingen boven 12 jaar). Opleiding voor verschillende examens.

Schoolgeld f 60.— tot f 100.— per jaar.

Kleine klassen, ruime lokalen, Centr. verwarming, Electr. verlichting.

's-Gravenh. Muziekschool
„DE TOONKUNST“
 Prins Mauritsplein 21 Tel. S. 477
 Spreekuren dagelijks van 10—1 en 2—6 uur.
 Directeur: JAMES ZWART.

Beha ve volledig onderwijs aan Dilettanten en Eersibeginnenden, ook gelegenheid tot Vakstudie.
DAGELIJKS KUNNEN AANMELDINGEN GESCHIEDEN.
 Klavier, Orgel, Solozang, Viol, Alt, Cello, Compositie, Dirigeerkunst: 1 uur per week f 80.—; 2 uren per week f 150.— per jaar Samenspel f 40.—; Harmonie en Contrapunt f 50.—; Muziekgeschiedenis f 25.—; Voordrachtskunst en Declamatie f 50.—; Meth. Spreken f 50.—; Fransch, Duitsch en Italiaansch f 50.— p. j. Orkestklasse 1 maal p. w. 2 uren, voor leerlingen der school f 10.—; leerlingen buiten de school f 15.— p. j. Het onderricht wordt uitsluitend door eerste, gediplomeerde krachten onderwezen; de leerlingen worden individueel behandeld; het geheel staat onder voortdurend toezicht van den Directeur, die alle verantwoordelijkheid voor de te geven lessen draagt, waardoor steeds de beste resultaten worden bereikt. 222
VRAAGT PROSPECTUS!!!

meloos zij destijds ook was, men hoeft, denk ik, over haar gevoelen niet te twijfelen. Van de Britsche landrente in Tjerbon heet het, dat haar toepassing „een diepen indruk (heeft) gemaakt op het gemoed van den inlander; zijne bijzondere belangen zijn over het algemeen gederangeerd“²⁴). De landrentepraktijk in Tegal deed den resident „overhellen tot het gevoelen van hen, die de verhuuring van landerijen“ — dat is het landrentestelsel — „schadelijk, ja zelfs verderfelijk voor den Javaan aanzien“²⁵). De invoering in Soerabaja leidde tot een „kreet over deze verdrukking“²⁶). Ik geloof dan ook, dat de heer Van der Kemp in 1916 geen woord te veel zei, toen hij er op wees, „hoe fataal het voor de welvaart des volks moest werken, wanneer aan het desahoofd alle grond zou worden verhuurd en hem werd opgedragen te deelen ervan aan de landbouwers weder onder te verhuuren“²⁷). Wat mij zelf aangaat, ik behoef van mijn blz. 12—13 letter noch leesteeken terug te nemen; en ik blijf er bij, dat dit de eenige voorstellingswijze is — al is zij dan niet de schoolsche — waardoor de lezer werkelijk voor zich ziet, aan wat voor regime de Javaan en zijn grond door het landelijk stelsel werden onderworpen.

Leiden. C. VAN VOLLENHOVEN.

De geachte schrijver had de zeer gewaardeerde vriendelijkheid afschrift van bovenstaand stuk mij toe te zenden, ten einde desverkiezend een woord er aan te kunnen toevoegen voor het besluiten der gedachtenwisseling.

Ik vind daartoe echter geenerlei aanleiding; het stuk zelf las ik met de meest mogelijke belangstelling en waardeering. Zoals de brochure uiteenzet, wordt de indruk n. f. gegeven, dat de Commissie-Generaal als het ware met opzet de verdeling der velden vaststelde, opdat men de mate van de opbrengst der landrente in handen kon houden. Ik geloof niet, dat die indruk juist zou zijn.

Overigens een kleine herinnering uit eigen ambtelijk leven. Toen ik als ambtenaar ter beschikking te Loemadjang werkzaam begon te zijn, gold nog deze regeling van de Commissie-Generaal. Mijn chef, de assistent-resident Van Zijl de Jong, onderrichtte mij plaatselijk in de opnemings van het gewas voor den aanslag der landrente. Als eindresultaat kwam een toelichting, waarom de belasting gedaald of geveren was.

6 December 1919. P. H. VAN DER KEMP.

²⁴) S. van Deventer I, blz. 369.

²⁵) S. van Deventer I, blz. 370.

²⁶) S. van Deventer I, blz. 375.

²⁷) Van der Kemp, Landelijk stelsel, blz. 65.

Chineezenvereeniging in Nederland „Chung Hwa Hui“. *)

Aan Hunne Excellentien den heer Minister van Koloniën en den heer Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

Geeft met den meesten eerbied te kennen: de te Amsterdam gevestigde, bij K. B. van 11 October 1913 no. 44, als rechtspersoon erkende Vereeniging „Chung Hwa Hui“ (Chineezenvereeniging), krachtens hare statuten onder meer beoogende om de Chineezenvereeniging in Ned.-Indië na volbrachte voorstudie tot verdere intellectuele ontwikkeling op te wekken en dus a fortiori om die verdere ontwikkeling mogelijk te maken;

dat door de onmogelijkheid van voorbereiding in Indië, welke in staat zou stellen om hier te lande het staats-examen af te leggen dat toegang geeft tot de academische examens o. a. in de rechtswetenschap, onze rasgenooten in Indië, die zich verder intellectueel wenschen te ontwikkelen, gedwongen worden

*) Gaarne voldoen wij aan het verzoek der Vereeniging tot opname van het volgende. Red.-Com.

om zich tot de medische- en de ingenieursstudie te bepalen, ongeacht of zij voor die studiën aanleg hebben of niet;

dat toch het eindexamen eener H. B. School met 5-jarigen cursus, hetwelk in Indië slechts te behalen is, geen recht geeft om tot de academische examens in de rechten te worden toegelaten;

dat algemeen er tegen opgezien wordt om, als men eindexamen Indische H. B. S. achter den rug heeft, hier te lande nog weer eens een tusschentoestand te doorloopen, alvorens de academische studiën in de rechten te kunnen aanvatten, een tusschentoestand die op 2 jaren gesteld mag worden, indien, zooals thans nog het geval is, het admissie-examen A moet worden afgelegd, en die toch ook nog belangrijk van duur en belemmerend zal zijn, wanneer in 1922 (K. B. 7 Juni 1919 st. bl. 313) ook het examen B de bevoegdheid zal geven om in de rechten te doctoreeren en waarbij de candidaten toch weer blootgesteld blijven aan al de slechte kansen, welke een examen steeds oplevert, m. a. w. de barrière van een staatsexamen blijft bestaan;

dat de hier geschetste toestand voor zeer vele Chineezenvereeniging en andere landaarden in Ned.-Indië thuis behoorende, voortdurend teleurstelling oplevert, een teleurstelling die des te grooter wordt, al naar mate meer en meer de overtuiging veld wint, dat kennis van het Grieksch voor juristen gemist kan worden en met een beperkte kennis van het Latijn, voldoende om de technische termen en de meest bekende teksten en rechtssprekwoorden te begrijpen, kan worden volstaan;

dat adressante met bescheidenheid opmerkt, dat het allen, die bij deze gewichtige zaak belang hebben, nooit duidelijk is geweest, welk bezwaar er kan bestaan om hen, die in Indië het diploma eindexamen H. B. S. behaald hebben, op grond van dat getuigschrift toe te laten tot het afleggen van het candidaatsexamen in de rechten;

dat het toch aan de belanghebbenden zelve kan worden overgelaten om te zorgen, dat zij een zoodanige kennis van het Latijn verkrijgen, als noodig is om de colleges in het Romeinsche recht te kunnen volgen en het candidaatsexamen in de rechten met vrucht af te leggen, en dat dit een zaak is die uitsluitend hen zelve aangaat en die hun ook geen zorg baart en evenmin aanleiding zal geven dat candidaten onvoorbereid zich voor het candidaatsexamen zullen aanmelden, gelet onder meer op de omstandigheid dat de eindexamens H. B. S. in Indië reeds in de maand Mei afloopen, doch de colleges aan de universiteiten in Nederland eerst in September of October aanvatten en dus gelegenheid is om dadelijk en vooraf met de studie van het Latijn aan te vangen;

dat geenszins bedoeld wordt een regeling te vragen, die ook in Hollandsche toestanden zou ingrijpen, integendeel de adressante, en naar zijn meent alle bij dit verzoek belanghebbende Indiërs, mogen lijden, dat een doctorsgraad in de rechten op den grondslag van een eindexamen Indische H. B. S. verkregen, alleen voor Indië effectus civilis mag hebben;

dat adressante meent vernomen te hebben, dat met de Indische Middelbare School, wier eindexamen toelating zal geven tot de academische examens, een bescheiden begin is gemaakt, doch de praktische resultaten die deze Indische Middelbare scholen, wanneer ze eenmaal in voldoende getale aanwezig zullen zijn, kunnen afwerpen, nog in een vage toekomst liggen en dus verwijzing daarnaar slechts uitstellen tot een onbepaald tijdstip beteekent;

dat dit in nog erger mate het geval zou zijn, indien verwezen mocht worden naar een eventueel in te stellen nieuw doctoraat in de Indische rechts- en staatswetenschap, waaromtrent zeer onlangs een Staatscommissie is ingesteld om ter zake van advies te dienen;

dat integendeel de bestaande, steeds sterker groeiende drang in Indië om zich veelzijdig te kunnen ontwikkelen ten einde in het maatschappelijk en

F. C. DE BRUYN

Magazijn van Comestiblen en Fijne Vleeschwaren
 LEVERT UITSLUITEND EERSTE KWALITEIT
 ARTIKELN TEGEN BILLIJKE PRIJZEN.

Bestellingen worden dagelijks opgenomen en franco thuisbezorgd. 223

Vraagt Prijscurant. Neemt Proef.
 TELEF. 3361 - DANCKERTSTRAAT 43.

THE PH. VAN OMMEREN
 CORPORATION OF NEW-YORK
 New York, San Francisco (Cal.),
 42 Broadway. 64 Pinestreet.

belast zich met:

Expeditie :: Assurantie
 Opslag van goederen, enz. enz.

Eigen Opslagplaatsen te OAKLAND (San Francisco)

Nadere inlichtingen worden gaarne verstrekt door 150

PHS. VAN OMMEREN, Rotterdam.

Chirurgische
 Instrumentenfabriek
 1/2 LOTH & STÖPLER
 Directeur: H. STÖPLER
 TRANS 1-UTRECHT
 UITRUSTINGEN
 voor H. H. DOCTOREN
 Complete Installaties
 voor Hospitalen
 Fabrikante: Nord Compressor

110

Naamlooze Vennootschap
 Luxe-Auto Verhuuronderneming

voorheen P. J. JANSEN.

Eenig adres: Koninginnegracht 1°.
 (over Hoofd-Ingang Dierentuin)
 te 's-Gravenhage. 179

Men lette op de Tel. Nos. H 851 en H 852

Auto's voor Trouwgelegenheden
 ... .. en Maand-Auto's ... ..

Dag en Nacht geopend

NAAMLOOZE VENNOOTSCHAP

1/2 DE ERVEN H. VAN DIJK

Hofleveranciers van wijlen Z.M. den Koning

Nieuwe Gracht 6 - Tel. 3416

UTRECHT

Leveranciers van Burger, Militaire-
 en Marine Aleding 269

Indische Uitrustingen

Reiziger door het geheele land te onthieden.

 J. M. VAN KEMPEN & ZONEN
 Kon. Ned. Fabriek van Gouden en Zilveren Werken.
 VOORSCHOTEN.
 FILIALEN te Weltevreden, Rijswijk 171 198
 's-Gravenhage, Plaats 2; Rotterdam, Hoofdsteef 26;
 Utrecht, Choorstraat 32; Middelburg, Lange Delft 138.

Zuid-Hollandsche Brood en Beschuitfabriek

WALDORPSTRAAT 16—22

's-GRAVENHAGE

TELEF. 1163

Beveelt zich bij Uwe
Leden aan.

Behalve GOED BROOD
wordt U een dividend
van 5 0/0 gewaarborgd.

124

KON. ERK. PITMANSCHOOL

Staatsblad 37.

DEN HAAG, Regentessepl. 26 · Mauritsweg 30, ROTTERDAM

Stenografie, Machineschrijven, Taten, Correspondentie,
Boekhouden, Staatsinrichting.

173

KANTOOR- en HANDELSOPLEIDING.

Directeur-Gen. T. v. D. VEEN

**INDISCHE
UITRUSTINGEN**
VOORDEELIGST
ADRES:
**AU BON
MARCHE**
A. DE VRIES & ZONEN
AMSTERDAM
ROTTERDAM
DEN HAAG
UTRECHT
BAARN

101

Instituut W. G. TAANMAN

INTERNAAT

EXTERNAAT

de Perponcherstraat 105 de Perponcherstr. 101-103

Afd. A. Opleiding voor eindexamen H. B. S. 5-j. c. Inst., voor de Marine Milit. Academie, Cand. O.-l. ambtenaar.
Afd. B. Opleiding voor Staatsexamen A. en B.
Afd. C. Opleiding voor Cadettensch., Zeevaartsch., Middelb. Kol. Landbouwsch., Machinistensch., enz.
Afd. D. Lager Onderwijs voor Leerl. van af 6 jaar. Opl. 1ste kl. Gymn. en H. B. S.

169

ambtelijk leven in Indië verschillende positiën te kunnen innemen welke, ten gevolge van een voor Indië onbillijke onderwijsregeling, thans alleen aan in Nederland thuis behoorenden zijn voorbehouden, — een onmiddellijke en afdoende daad verlangt en die daad verricht wordt door in het leven roepen van de eenvoudige bepaling, dat zij, die in het bezit zijn van het eindexamen eener Indische hogere burgerschool, toegelaten worden tot het afleggen der academische examens in de rechtswetenschap, zoo noodig met de reserve, dat de op dergelijke basis verkregen academische graad alleen bevoegdheid geeft in Nederl.-Indië;

dat met een dergelijke bepaling, die geen moeilijkheid van regeling oplevert en die ook niets kost, de Indische belanghebbenden dadelijk en afdoende geholpen zijn, thans zoolang er in Indië zelve nog geen universiteit bestaat;

dat reeds lang in de vereeniging van adressante het plan was opgevat om een verzoek als thans gedaan wordt aan Uwe Excellentie in te dienen, en tot de uitvoering van dat plan besloten werd toen van uit Indië adressante door belanghebbende rasgenooten daartoe werd aangespoord, terwijl eindelijk alle aarzeling verdween, toen adressante onverwachts en tot hare uitbundige vreugde gewaar werd, dat een zoo bij uitstek tot oordeelen in deze bevoegde autoriteit als Prof. Visser van IJzendoorn, professor in het recht en lid der IIde Kamer, bij gelegenheid eener gehouden enquête ruime toelating tot de universiteit wenschte en o.a. verklaarde:

„dat bovenal de eisch moet zijn, dat voor alle faculteiten jongelui, zoowel van de H.B.S. als van Gymnasium, Handelsschool en zelfs H.B.S. voor meisjes worden toegelaten;

„dat de algemeene ontwikkeling door al deze inrichtingen verschaft, voldoende is om daarop voort te bouwen;

„dat de candidaten zelf dan maar moeten zorgen, dat zij zich de kennis eigen maken, welke zij voor hunne bijzondere studie behoeven;

„dat juristen zeer goed zonder Grieksch kunnen en alleen een deel van hen, in het bijzonder der de historici, behoefte hebben aan grondige kennis van het Latijn;

„dat het Romeinsche recht voor de studie van het hedendaagsche recht niet meer de betekenis heeft, welke vroeger daaraan werd toegekend;

„en dat de maatschappij ook behoefte heeft aan juristen, die een natuurwetenschappelijke opleiding hebben genoten.”

(vgl. „De Nieuwe Courant”,
Avondblad van 25 October 1919).

dat Prof. Visser van IJzendoorn in deze meening niet alleen staat, getuige hetgeen in de meerbedoelde enquête door den Heer Van Sandick is verklaard o.a. als volgt:

„Zeker is het noodig de wet Limburg, die feitelijk veel te laat is gekomen, uit te breiden tot juristen, letterkundigen en theologen....

„Alleen voor Romeinsch recht hebben de juristen eenig Latijn noodig en de termen, die daarvoor vereischt worden, zullen zij wel aanleeren, zoo goed als de artsen, apothekers en mijnningenieurs de termen, die zij voor hun studie en beroep moeten kennen”.

(Zie „De Nieuwe Courant”,
Ochtendblad van 19 October 1919).

dat adressante de gelegenheid te baat neemt om ook het volgend verzoek tot uwe Excellentie te richten:

dat adressante vernomen heeft, en zij ook door belanghebbenden in Indië daarop gewezen is, dat het voornemen bestaat om hen, die het eindexamen Inlandsche Rechtschool afgelegd hebben, hier te lande toe te laten tot het doctoralexamen rechtswetenschap

Weder voorradig:

Sanatogen, Haematogen, Ovomaltine
Sloan's liminent, Regulín, Elliman's
embrocation, enz.

208

RECEPTEN TEGEN BILLIJK TARIEF

VALKENBOSCH APOTHEEK
Valkenboschlaan 50 - DEN HAAG - Telefoon 7384

VOORHANDEN EEN GROOTE KEUZE:
Romans, Jongens- en Meisjesboeken, Prentenboeken. 176
Kantoor-, School-, Schrijf- en Teekenbehoefden.
Spoedige levering van alle Studietoeken, Tijdschriften en Modepatronen.
Leesbibliotheek in 4 talen. Advertentie-Bureau.
BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL
E. VAN ANDEL, Weimarstraat 16a b.d. Suezkade
Telefoon 3213 DEN HAAG

met vrijstelling dus van het candidaatsexamen rechten, gelijk zulks reeds met betrekking tot de medische wetenschap voor abiturienten van de Doctor Djawaschool bestaat;

dat, mocht deze regeling inderdaad in het leven worden geroepen, adressante zeer gaarne zou zien dat ook Chineezers in Indië, in het algemeen niet-Inlanders, toegelaten worden om het eind-examen Inlandsche Rechtschool af te leggen, in afwachting dat die rechtsschool voor studenten van alle rassen zal worden opengesteld;

dat, onder het uiten van den wensch met een antwoord vereerd te mogen worden, adressante op grond van het bovenstaande Uwe Excellentie eerbiedig verzoekt, het daarheen te willen leiden:

I. dat zij, die in het bezit zijn van het diploma eindexamen eener Indische hogere burgerschool (5 jarige cursus), toegelaten worden tot het afleggen der academische examens in de rechtswetenschap, zoo noodig met de reserve, dat de op dergelijke basis verkregen academische graad alleen rechten en bevoegdheden geeft in Ned. Indië;

II. dat, ingeval aan het diploma eindexamen Inlandsche Rechtschool de bevoegdheid om aan Nederlandsche universiteiten doctoralexamens in de rechtswetenschap af te leggen, verboden mocht worden, — ook Chineezers in Indië, en in het algemeen niet-Inlanders, tot het afleggen van het eind-examen Inlandsche Rechtschool zullen worden toegelaten, in afwachting dat de thans nog uitsluitend Inlandsche rechtsschool voor studenten van alle rassen zal worden opengesteld.

Het welk doende enz.,

De Vereeniging „CHUNG HWA HUI”

Het Bestuur:

OEI KIAUW PIK, President.
SIM KI AY, Secretaris.
GOEY ING BOK, Thesaurier.
TAN PING IE, 1ste Commissaris.
S. E. ONG KIE HONG, 2de Commissaris.

Amsterdam, 25 November 1919.

De „Indische Vereeniging” (vereeniging van hier te lande, uit Nederlandsch Oost-Indië afkomstige, studeerende Indonesiërs), op hare vergadering van 8 November 1919 kennis hebbende genomen van bovenstaand verzoekschrift, verklaart hierbij volkomen het standpunt van de vereeniging „Chung Hwa Hui” te deelen, en meent het request krachtig te moeten steunen.

Het Bestuur:

SOEBARDJO, President.
P. R. DARMA BRATA, Secretaris.

Uit de Eur. Pers in Ned.-Indië.

De zending in Nieuw-Guinea.

In de „Javapost” lezen wij aan het slot van een klacht over Boeti, van de hand van pastoor P. Vertenten: „Zuid Nieuw-Guinea sterft uit! Dagbladen en Weekbladen herhaalden dien kreet. Zal het wegsterven zonder meer? Of zal de Regeering eindelijk iets doen voor het behoud van het volk. Is zonder dat, niet alles wat men voor het land doet, vergeefsche moeite? Een land zonder volk heeft geen toekomst.”

De „Java Bode” neemt deze kreet over en vervolgt: „Deze klacht wekt de belangstelling weder in het werk der zending. Men kan kritisch staan tegenover het politieke Christendom, en kan zich keeren tegen het opringen van het Christendom aan geloovigen, Mohamedanen en andere volkeren met een uitgesproken godsdienstige overtuiging; men dient eerbied te hebben voor de zendingsspijners, die onder heidensche stammen een glimp van beschaving brengen.”

C. P. A. NICOLAI
DUNKLERSTRAAT 33 - TELEF. H. 7057
hoek Valeriusstraat. 177
Specialiteit in Heeren-Modeartikelen
Ruime keuze. Nieuwste Modellen.

Adverteeren doet verkoopen.

Zeebaboe's en Jongens beschikbaar.

203

Te bevragen in „PERSINGGAHAN”

Advies-Bureau en Tehuis voor Nederl.-Ind. Bedienden
v. Boetzelaerlaan 2 - Tel. Sch. 248

In het „Soer. Hbld.” lezen wij, dat de zendeling-leeraar F. J. F. van Hasselt een lezing hield over zijn 25-jarig werken onder de Papoea's ter Oostkust van Nieuw-Guinea, waar de Protestantische zendingen evenals te Fak-Fak een mooi werk verricht hebben. De Katholieke Missie arbeide in Zuid-Nieuw Guinea om daar onder de Kaja-Kaja's nabij Merauke een ongelooftelijken arbeid tot stand te brengen. De „J. B.” vermeldt deze lezing eveneens. Zij haalt een voorbeeld aan van de levenswijze dezer zendingen, en besluit dan: „Dit is een voorbeeld uit de vele, die er zijn. Zoo werkt de zending, zoowel de Protestantische als de Katholieke, in afgelegen en bijna onbereikbare streken; waar nooit een ander Westerling komt, daar komen zij, de mannen van het geloof, eenzaam en verlaten. Het wil wat zeggen met een pakketboot ergens in een afgelegen streek van den archipel aan wal gezet te worden zonder kennis van taal en volk, om er wat beschaving te brengen. „Je neemt,” zoo vertelde mij een zendeling, „op een jongen leeftijd van alles wat je lief geworden is afscheid en wordt zonder eenigen anderen steun dan je geloof door de pakketboot achtergelaten.” Zoo offeren in stilte, tientallen van zendingen hun leven; een werk, waarvan de resultaten bij jaren niet na te gaan zijn; en toch blijven mannen als Van Hasselt en met hem vele anderen uit roeping 25 jaren en langer arbeiden aan de verheffing der Heidense bevolking in onzen Archipel. Wie ooit de geschiedenis van deze landen zal schrijven kan dit niet zonder deze stille helden te gedenken, die in 's werelds uithoeken — onder totaal gebrek aan aanmoediging — hun leven en arbeidslust schenken ter wille der beschaving en der menschheid.”

Het B.-B. op de Buitenbezittingen.

De red. in M. J. van het „Soer. Hbld.” vermeldt, dat op een conferentie te Batavia, gehouden tot bespreking van het tekort aan ambtenaren van B. B. op de Buitenbezittingen, gebleken is, dat in sommige streken het gebrek aan ambtenaren zijn uiterste grenzen heeft bereikt; de toestand is daar onhoudbaar. Door de ontvoogding van het inlandsch bestuur komen op Java een 20-tal controleurs beschikbaar; de regering zou gaarne zien, dat een 15-tal daarvan een vrijwillige detachering naar de Buitenbezittingen voor 2 à 3 jaren aanvraag. De in de Corr. overgenomen (officieele) notulen der Conferentie bevatten voor den outsider wetenswaardige bijzonderheden.

Wij vermelden het o. v. uit het debat tusschen den ass. res. Van der Jagt, vertegenwoordiger der Ver. van Ambt. van B.-B. en den Dir. van B.-B., H. Carpentier Alting, over het vóór en tegen van een plaatsing van bestuursambtenaren van Java in de Buitenbezittingen, en omgekeerd:

De heer v. d. J. acht de plaatsing van bestuursambtenaren der Btb. op Java, algemeen gesproken, ongewenscht voor den dienst. De toestanden op Java zijn vooral in den laatsten tijd dermate gecompliceerd geworden, dat zelfs de beste Java-ambtenaar ieder oogenblik zijn geheele ervaring te hulp moet roepen bij de oplossing van moeilijkheden. De Btb.-ambtenaar zal dit niet kunnen en de dienst zal daarvan nadeel ondervinden.

De heeren Carpentier Alting en A. J. Knaap, Hoofd van de Afd. Bestuurszaken der Btb., bestrijden deze opvatting; volgens hen is het verschil niet zoo groot. In vele gewesten der Btb. verschilt de bestuurstaak niet noemenswaard met die op Java. De verschillen tusschen cultuurstreken in de Btb. als Sumatra's Westkust, Bali en Lombok, Menado en de gewesten met meer primitieve toestanden als Timor, Nieuw-Guinea, zijn grooter dan die tusschen Java en de Btb.; toch heeft men op de Btb. nooit last ondervonden van de plaatsing der bestuursambtenaren uit rimbou-streken naar cultuurgebieden en omgekeerd. Het komt meer aan op aanleg en gezond verstand, tact en handigheid om moeilijkheden op te lossen, dan op veeljarige ervaring. Bovendien komt de bestuursambtenaar der Btb. veel

N.V. HOOGWERFF, CHABOT & VISSER'S WIJNHANDEL

Hoofdkantoor: ROTTERDAM, Jufferstraat 21c - Tel. 1155

Filiaal: 'S-GRAVENHAGE
Noordwal 4, Tel. 2461

Filiaal: ARNHEM
Eusebiusstr. singel 1a, Tel. 195

intensiever dan zijn Java-collega in aanraking met politie, rechtspraak, belastingwezen en meerdere andere onderwerpen van bestuurszorg; wat dat betreft, zal hij dus op Java zeker niet voor moeilijkheden komen te staan. Wel gelden hier andere bepalingen, maar na eenig inwerken zal de Btb.-ambtenaar niet op onoverkomelijke bezwaren stuiten. De bestuursambtenaar der Btb. staat tegenwoordig even goed onder het zoeklicht der publieke opinie; hij staat evengoed bloot aan perscampagnes; ook wat dat betreft zal Java hem weinig nieuws brengen.

De heer v. d. J. toont zich niet overtuigd. Dienst-ervaring is volgens hem primair. Volks- en bestuursregime zijn op Java anders dan in de Btb. Hij haalt G.-G. Van Heutsz aan als het levend voorbeeld, hoe men op de Btb. iets groots tot stand kan brengen en op Java, wegens gebrek aan kennis en doorzicht van de toestanden, grove fouten begaan. Het zal op Java natuurlijk niet spaak loopen; maar het zal minder goed gaan, doordat bij vermenging de bestuursambtenaar in doorsnee minder geëigende routine bezit. Er mogen in de verschillende gebiedsdeelen der Btb. onderling ook groote verschillen bestaan, Java neemt daartegenover een eigen specifieke plaats in. Het vormt een afzonderlijk geheel, dat afzonderlijk hooge eischen stelt. Ook ginds zijn streken, die reeds in een gevorderd stadium van ontwikkeling verkeerden, doch wat daar uitzondering is, is hier regel, terwijl ook hier de evolutie niet stil staat, zoo niet sneller gaat. De Btb.-controleur zal hier geplaatst, grosso modo nog veel moeten aanleeren, terwijl de Java-ambtenaar buiten voor een deel niets aan zijn meerdere administratieve kennis en die van instellingen hier bestaande, heeft. Aan beide categorieën van ambtenaren werden uiteenlopende eischen gesteld en ze zijn in verschillende dienstopvattingen opgeleid.

De heer C. A. stelt hiertegenover de vele voordeelen aan het stelsel van rouleering verbonden, afgescheiden van toekomstige voordeelen als soepeler organisatie en nivelleering van de bestaansvoorwaarden der beide korpsen. De Java-ambtenaar kan, door wat hij op Java heeft ondervonden, in de Btb. veel goeds tot stand brengen, de daar opgedane ervaring zal hem behoeden voor technische fouten. Omgekeerd is het voor den bestuursambtenaar der Btb. noodig, dat hij op zijn tijd weer eens in het gareel loopt, andere toestanden onder de oogen krijgt, zijn zucht tot eigenmachtig handelen leert bedwingen. In het algemeen, hoe ruimer het arbeidsveld, hoe rijker de ervaring en hoe grooter het voordeel voor de algemeene vorming van den ambtenaar qua bestuurder. De verschillen in aard en aanleg van de bevolking zijn ook niet zoo groot; de Madoerees en de Bantammer hebben veel van den Batakker; er zijn meer van die overeenkomstigheden. Het besturen is overal vrijwel hetzelfde; als gewezen Java-controleur heeft spr. dit bij zijn reizen in de Btb. in latere jaren steeds meer gevoeld. Het is overal een kwestie van bestudeeren van den aard der bevolking, peilen van stemmingen, aanvoelen van stroomingen, uitoefenen van controle en toepassen van bepalingen. Mannen met gaven op bestuursgebied kunnen dit overal leeren of leeren het nooit.

De heer Knaap is het hiermede volmaakt eens en wijst er nog op, dat de Btb.-ambtenaar dit groote voordeel heeft, dat hij veel meer in rechtstreekse aanraking met het volk komt dan zijn Java-collega, die in hoofdzaak bestuurt door de Inlandsche ambtenaren.

Een perscampagne.

R. P. schrijft in het „Vrijzinnig Weekblad” o.m. het volgende: „Ik wil in geen enkel opzicht de excessen, die in den laatsten tijd plaats hebben, goed praten of verontschuldigen, maar ik wil er alleen op wijzen dat de hoofdschuld, de eigenlijke, diepere oorzaken liggen in die achterstelling en onjuiste, minachtende behandeling, die nog maar al te veel onze „Herren-Moral” vormt, wanneer men met Inlanders en Indo's in aanraking komt. En juist die

Toko Samoea Ada

JOH. H. MOHRMANN 80

Hobbemastraat h. P. C. Hoofstr. 30

Amsterdam, Interc. Tel. Z 24.

Neden ontvangen:

Goela djawa 95 ct p.p.	Oedang Kring	1.30 per ons
Mie . . . . . 95 „ „ „	Ikan Spat . 50 ct p. o.	
Assem . . . . . 25 „ „ o.	Ikan Terie . 40 „ „ „	
Kroepoek oedang	Ikan Taugé 40 „ „ „	
60 ct per ons	Ikan Gaboes 50 „ „ „	
Kroepoek Melinjo	Ikan Pedah 35 „ „ „	
40 ct per ons	Loeoen . . . 50 ct p. o.	
Kroepoek Ikan	Kemirienoten 2 ct p. st	
45 ct per ons	Trassie . . . 35 ct p. rol	
Laos, Ketoembar, Djinten, Djaié, } alles		
Doan Djerook, Doan Salem, Tjahé } 10 cent		
Rawiet, Koenjiet, Kentjon } p. lood.		
Koeping Tikoes, Sedap Malen, 15 ct p. lood.		
Selassie	Ketjap Bening No. 1	per 1/2 fl. 1.90
50 ct. per ons	Ketjap Bening No. 2	per 1/2 fl. 1.50
Tomoe Lawak	60 ct. per ons	
	Knullook, Agar Agar.	
	Diverse Samballans Boembloe-Boembloe	
	Kerrie djawa 55 ct p. fleschje.	
	Eng. Kerrie 45 ct. „ „	
	Jap. Soya 1.65 „ kruikje.	
	Prima Stengember	
1/1 pot 7.50	1/2 pot 4.75	1/4 pot 2.75
	Goal para Thee 2.50 per pond.	
	Receptenboek Indische Rijsttafel f 1.25.	

N. V. MEUBELFABRIEK V/H LE COINTRE & CO.

164

Ameublementen
Betimmeringen
Gordijnen
Tapijten

Modelhuis: Oude Molstraat 32
'S-GRAVENHAGE

GEBRS. VLES - LEIDEN

Kleermakerij

BREESTRAAT 177 TELEFOON No. 393

Steeds de nieuwste

Engelsche Stoffen

in groote keuze voorradig.

Uitrustingen voor Indië

Wed. G. STREITWOLF

Noordeinde 105, 's-GRAVENHAGE, Tel. H. 2413

GUMMI SPONSEN
SPONSEN ZAKKEN
BADMUTSEN

151

Inrichting voor Complete Meubilerij 71

N.V. „L. P. SMULDERS' MEUBELFABRIEK”

Tolbrugstraat 11 - BREDA - Tel. Interc. 235.

Behangerij, Stoffeederij
..... Matrassen .....

..... Melkinrichting .....

Den Haag, Lange Beestenmarkt 9 - Tel. Haag 3683

„PASTEUR”

Scheveningen, Neptunusstraat 66a - Tel. Schev. 1853

Stoom-Zuivelfabriek

American Hotel - Amsterdam
 Hotel en Café-Restaurant le Rang. 131
 Schoonste Ligging - Moderne Inrichting
 Electriche Verlichting - Centrale Verwarming
 Electriche Personenlift
 Omnibus aan 't Station - Matige Prijzen
 A. W. VOLMER, Directeur.
 Tel. Interc. 4737. Code 5th Edition A. B. C.

Restaurant KOLLOFFEL
 HEERENGRACHT 241 tusschen Gasthuismolensteeg
 en Raadhuisstraat.
 AMSTERDAM - TELEF. N. 4390.
 PLATS DU JOUR VAN 12-1.30 UUR. 316
 Diners van 4-8 uur à f 1.40 (omvattende Soep of voorge-
 recht, Vleesch of Visch, Groenten, Aardappelen en Dessert).
 ABONNEMENTSBOEKJES van 10 coupons f 13.-.
 Zondags geopend van 4.30 tot 7.15 uur.

Hotel-Café-Restaurant „SUISSE”
 Amsterdam 192
 72 Kamers. Badkamer op iedere Etage.
 Centrum der stad. Dir. H. P. ALBERTS.

„DE BIJENKORF”
 :: Lunch- en Tearoom ::
 Koude- en Warme Schotels 13
 WAGENSTRAAT 45 DEN HAAG

Het meest aan te bevelen
INDISCH RESTAURANT
 LAAN VAN MEERDERVOORT 68, DEN HAAG
 Dagelijks geopend van 12 tot 9 uur.
 Uitsluitend Indische Tafel.
 163 Directeur: J. VAN GEEMERT.

Parkhotel
 van Stolkpark, Scheveningsche Boschjes. 170
 EERSTE RANGS FAMILIEHOTEL
 Centrale Verwarming, Electriche Licht, Baden,
 Rustige ligging.
 Bijzonder geschikt voor Zomer- en Winterverblijf.

Het sedert 1911 gevestigde
Indisch Restaurant „Waroeng Djawa”
 Kortenaerkade 10, Den Haag, Tel. 4882
 heeft geen filialen.
 UITZENDING VAN DINERS. 193

Hotel VAN DEN ABEELLEN
 SCHEVENINGEN
 Het geheele jaar geopend.
 Centrale Verwarming - Lift en Baden - Matige prijzen
 175 Aanbevelend, P. ENGELS.

Maison van Wijk
 Obrechtstraat 57 - 's Gravenhage - Telefoon H 2665
 UITZENDING VAN DINERS vanaf f 0.90
 Speciaal ingericht tot het leveren aan huis van
 Dejeuners, Diners en Soupers.
 135 KOUDE EN WARME SCHOTELS. J. H. M. KOETS

CONSERVEN - TIELEMAN & DROS
 LEIDEN - HOLLAND.
Blikgroenten
Visch, Vleeschwaren 12
Soepen, Pickles, Jams
 Leveranciers aan het Departement van Koloniën, Oorlog
 Marine en aan de voornaamste Stoomvaartlijnen.

menschen schreeuwen het hardst, als dan eindelijk het volk gehoor geeft aan slechte en onverantwoordelijke volksleiders, maar bedenken niet dat zij feitelijk de oorzaak zijn.”
 De „Java-Bode”, in eenige artikelen K. W. te woord staande, naar aanleiding van diens perscampagne in het „N. v. d. D. v. N. I.” tegen den G.-G. neemt daarin het bovenstaande over en schrijft o.a.: „Wanneer de G.-G. met die „Herren-Moral” geen rekening wil houden — al begrijpen die kortzichtige „Scharfmacher” niet dat dit geschiedt in hun eigen belang, dan wordt hij aangevallen op ignobele wijze. Wij bevelen K. W. de lezing aan van het art. „Koloniaal Beleid” van prof. Van Eerde in de „Gids” van 1 Augustus. Misschien, dat hij dan beter het standpunt van den G.-G. kan begrijpen en dan daarna tot een waardeering kan komen.”

Elders citeert de „J.-B.” o.a., wat de heer S. Ritsema van Eck schreef aan het slot van zijn lezenswaardig artikel over „Indië's staatkunde en Weerbaarheid” in de „Gids” van Febr. 1917: „De handhaving van het bewind over een kolonie van vreemde volken, in een geheel ander deel der aarde, is een kunstwerk, slechts door doelbewuste actieve staatkunde in stand te houden. Die kunst hebben wij drie eeuwen, bijna onafgebroken, verstaan, maar de voorwaarden waren gunstig. De volken zelve wisten wij onderworpen te houden, en onze mededingers naar het bezit waren onze burens in Europa, wier mentaliteit bijna was als de onze, die onder even gunstige of ongunstige omstandigheden werkten als wij. Maar dat is nu veranderd. Nieuwe mededingers in Oost-Azië zijn opgekomen, geografisch veel gunstiger gelegen en van een mentaliteit, die voor den Inlander veel makkelijker te vatten is dan de onze. De toekomst van Nederland is dan ook veel moeilijker geworden. Het is de laatste kleine natie met een behoorlijk koloniaal bezit, en zeer levenskrachtige grootten hebben nog lang niet genoeg.”

Het eenige redmiddel waarmede wij het spel kunnen winnen is een superieur staatkundig inzicht. En welken weg dit ons wijst, laat zich bevroeden: de massa der veertig miljoen, die tot nog toe passief was, tot een actief element te maken. Onze staatkunde moet haar hoogste doel er in vinden, door politieke organisatie bij de Indische volken het nationaal gevoel te wekken, en daarmede het instinctief verzet tegen veroveringszucht van derden.”

De „J. B.” voegt hieraan toe: „Om die massa van veertig miljoen tot een actief element te maken, moet men haar niet beschouwen als een partij van wanorde enz., gelijk K. W. doet, maar moet men gelijk de Regeering doet, het oor te luister leggen naar de gegronde klachten en grieven der bevolking. Als de Indische bevolking bestond uit oproerlingen, dan lagen wij er al lang uit en juist omdat wij dat niet willen, achten wij aan den eenen kant welwillende politiek tegenover de Inl. bevolking noodig, terwijl wij aan den anderen kant gereed moeten zijn, om neer te slaan alles wat tot onrust en wanorde leidt: willen wij Indië behouden, dan hebben wij niet alleen te letten op de baatzucht van de eene partij, maar ook op die der andere, die Indië nog altijd als een melkkoetje beschouwt, gelijk sommige leiders der Inl. beweging doen. Aan beide kanten, dat ontkennen wij niet, is er baatzucht en die baatzucht geeft het conflict. En dat er baatzucht is aan den kant van de partij, door den heer K. Wijbrands de partij van orde en gelijkmatige ontwikkeling genoemd, dat leeren ons de welvaartsverslagen.”

Wat de heer K. W. slapheid noemt, is voor ons het juiste inzicht in de Inl. beweging en het verlangen naar te leiden en vrij te houden van excessen. De Inl. beweging moet een beweging voor geleidelijke ontwikkeling worden en niet gericht zijn tegen ons, Europeanen. En dat wordt ze, als wij die ontwikkeling met geweld willen keeren; wat velen willen, die door die ontwikkeling finantieel worden getroffen. Wat de heer K. W. eigenwijsheid noemt, is voor ons de standvastigheid van den bestuurder.

HOTEL-PENSION PHILADELPHIA
 LEIDSCH KADE 94, tegenover het Leidsche Boschje.
 AMSTERDAM - TEL. Z. 3275.
 Zeer aanbevelenswaardig voor Indische Families.
 DAGELIJKS RIJSTAFEL.
 INDISCH EN EUROPEESCH RESTAURANT. 6 L
 KAMERS MET EN ZONDER BADKAMER.
 Lift. Centr. Verwarming

Confiserie en Chocolaterie Royales
 J. A. Krul
 Salon de Rafrâchissements 185
 NOORDEINDE 44 DEN HAAG

die zich niet laat leiden door de overweging, dat de machthebbers van vroeger en de economisch-sterkeren een veertje moeten laten van hun vroegere positie. Omdat het geschiedt in het belang van de geheele bevolking en van ons Vaderland.”

De heer K. W. heeft — ten slotte — gezegd, dat de „Java-Bode” op het verliezende paard wedde.

De „J. B.” besluit: „Tegenover deze boude bewering willen wij evenwel de onze plaatsen: Elke G.-G., die na den tegenwoordigen Landvoogd op den Buitenzorgschen troon zal komen, zal de „welwillende” politiek van Graaf van Limburg Stirum hebben te volgen. Want deze politiek wordt, wij willen het herhalen, ingegeven door den juisten kijk op de toestanden en door het inzicht, dat een ander optreden uit den booze zou zijn en niet in het belang van ons land.”

Kapitein N. Binnendijk.
 Uit het uitvoerig verslag van de „Sum. Post” over de ter aarde bestelling van kapitein N. Binnendijk te Medan, citeeren wij: „Was een indrukwekkende plechtigheid. Aan de geopende groeve trad kapitein Gude naar voren en zeide: Kameraden, Wij staan hier rondom het graf van een onzer, die in de uitoefening van zijn plicht gevallen is. Wanneer ik thans eenige woorden tot U richt, dan is het mij niet te doen om het tragische dat in zijn dood lag, naar voren te doen komen, want voor ons soldaten ligt in dien dood niet zoozeer tragiek. Velen onzer hebben dien dood gevonden, velen zullen dien dood nog sterven, zoolang de Ned. driekleur nog boven deze gewesten wappert. Maar wat ik wél wilde doen, is U wat zeggen over het karakter van den man, die daar voor ons ligt. En dan zeg ik U, hier ligt een kameraad verslagen, wien de plicht, dien hij als soldaat te vervullen had, steeds na aan het harte lag; een man, die dien plicht betrachtte met onkreukbare trouw, den eed gestand, dien hij eens met de hand aan het Oranjevaandel zwoer. Streng was hij voor zijne ondergeschikten, maar streng ook voor zichzelf. Eenvoudig en stil van aard, koos hij zich zijne enkele ware vrienden. Wars van het zoeken naar populariteit, ging hij zijn weg, den weg, dien hem zijn hooge plichtsofvervatting als officier voorschreef. En op dien weg heeft hij den dood gevonden.”

Suriname.

Onze collega van de rubriek Curaçao schreef in „Het Koloniaal Weekblad” van 13 November, onder het hoofd „Afgelooopen” deze drie regels:
 „In de M. v. A. op de Staatsbegrooting deelt de Regeering mee, dat Amerika geen voorstel tot verkoop van onze West-Indische koloniën heeft gedaan.”

Hij heeft buiten den waard gerekend, buiten de Tweede Kamer n.l. „Afgelooopen”. Ja, voor elk normaal voelend mensch. Niet voor hen, wier psyche door de tijdsomstandigheden geheel in de war is.

Trots de wetenschap, dat Amerika geen bod gedaan heeft, zijn er in onze Tweede Kamer menschen, die het denkbeeld van verkoopen onzer West-Indische koloniën niet willen loslaten. Ziehier, wat we lezen in het Voorloopig Verslag betreffende de begrooting voor Suriname voor 1920:

„Enkele leden verklaarden geen bezwaar te hebben tegen een verkoop der West-Indische koloniën, waarover den laatsten tijd meermalen werd gesproken, indien uit de opbrengst van dien verkoop de geheele Nederlandsche crisis-schuld zou kunnen worden afgelost. Zij waren van oordeel, dat een dergelijke verkoop niet in het nadeel der bevolking zou zijn, omdat onder Nederlandsch bestuur deze koloniën toch nooit tot bloei zullen kunnen geraken.”

„Enkele leden.” Dat is ten minste een gelukkig verschijnsel. Men heeft in den lande en niet het minst in de Tweede Kamer te recht veel misbaar gemaakt, omdat een geacht lid een deel van ons land

J. P. FLECK - Utrecht
 Lijnmarkt 19 - Intercomm. Telefoon 1078
 COMPLETE WONINGINRICHTINGEN
 Behangerij ..... Stoffeerdery
 .... Matrassen en Beddenfabriek 206
 ALLE SOORTEN DEKENS MOTZUIVERING

Tel. 4060 **MAISON VAN RIJN** Meermalen Bekroond
 - Haag - CUISINIERS
 Prins Hendrikstr. 28 - DEN HAAG - v. Galenstraat 43
 Dejeuners, Diners, Soupers, etc. Hors d'Oeuvres
 Varié, Mayonaises, Salade's, Koude en
 Warme Schotels, enz. enz.
 Meest Gerenommeerde Inrichting hier ter Stede.

Tarief Diners Hoogst zindelijk bereid, van de beste ingrediënten, aan huis bezorgd -

Diners à f 0.90 Vleesch Groenten Aardappelen	Diners à f 1.- Vleesch Groenten Aardappelen Toespijs	Diners à f 1.60 Vleesch Groenten Aardappelen 2de Vleesch, Visch of gevogelte Compôte Toespijs
--	---	---

Met bijlevering van SOEP worden de prijzen met f 0.25 verhoogd.

COUPONBOEKJES

verkrijgbaar voor 24 Diners tegen Gereduceerde Prijzen.
 24 diners à f 0.90 f 20.50, 24 diners à f 1.- f 23.-
 24 diners à f 1.60 f 37.50, 24 porties soep . . f 5.-
 Speciaal Gesoigneerde DINERS met uitgebreid MENU
 f 2.50 p. couvert.
 Menu op aanvraag verkrijgbaar. 220
 Verzoeker bussen te weigeren met verbroken controle-sluiting.

zou willen afscheiden. Hij zou dit willen doen door een volksstemming. Dat is ten minste een nette manier. De „enkele leden” willen een heel gewone handelstransactie en zij geven ook hun prijs op. De koopsom moet „de geheele Nederlandsche crisis-schuld” kunnen aflossen. Vergeleken bij de sommen, die tot dusver genoemd zijn, geven de „enkele leden” blijk van bescheidenheid. Niet meer dan noodig is om de geheele crisis-schuld af te lossen. Voor koloniën, die een lastpost zijn, toch een aardig bedrag.

Of de bevolking der koloniën goed zou vinden verkwanseld te worden, komt er voor de heeren niet op aan.

Amerika heeft geen plan te koop. Duitschland misschien. Werd de koopsom in marken betaald, dan zou, bij den lagen markenkoers, het getal nog menigeeen doen duizelen.

Gelukkig voor den goeden naam van ons land, kwamen vele andere leden met kracht tegen het denkbeeld van een afstand van deze koloniën op. Zij zouden tot zulk een afstand tot geen prijs bereid zijn, waar de bevolking voor een groot deel bestaat uit Nederlanders, die de Nederlandsche taal spreken.

Naar onze meening zou van afstand buiten den wensch der bevolkingen om geen sprake mogen zijn, zelfs al bestonden zij niet uit Nederlanders en al spraken zij Russisch. Op de Bovenwindsche eilanden wordt trouwens de Nederlandsche taal niet gesproken.

In zijn mooi artikel „Koloniaal Opruiming” in „De Indische Gids” van November, heeft de heer S. K. A. L. een poging gedaan om het denkbeeld verkoop van koloniën uit te luiden. Wij bevelen den „enkele leden” de lezing zeer aan en willen ons het genoegen niet ontfangen het slot hier aan te halen:

„Inderdaad, niet naar inkrimping, maar naar uitbreiding behoort gestreefd te worden; eene uitbreiding niet van landbezit, maar van de intensieve ontwikkeling der Nederlandsche koloniën, opdat ze die welvaart aanbrengen, voor de inheemsche bevolking in de eerste, voor den Staat in de tweede plaats, welke tot delging der Staatsschulden veel kan bijdragen. Gezwegen nog van de „eereschuld”, welke Nederland niet aan Java alleen heeft. Want ook hier blijven de regels uit Faust van toepassing:

Was du ererbt von deinen Vatern haszt,
 Erwirb es, um es zu besitzen”.

In het Voorloopig Verslag lezen we nog, dat enkele leden verklaarden „het te betreuren, dat dit jaar te Paramaribo wederom kermis is gehouden, een instelling, welke, om dezelfde redenen als hier te lande, ook in Suriname dient te verdwijnen. Dat in de Koloniale Staten met het oog op de belangen van de eigenaars van carousels het weder doen plaats hebben der kermis is bepleit, kan aan deze instelling haar bedenkelijk karakter niet ontnemen.”

Bedoeld is de viering van den Koninginne-jaardag. Uit alles kan men venijn zuigen. Wij hebben talloze malen de viering van dit aardige volksfeest bijgewoond, zonder er het „bedenkelijk karakter” van te hebben gezien; we zouden het integendeel bedenkelijk achten, den menschen dit feest te ontnemen. Den heeren „enkele leden” zij de lezing aanbevolen van Ruremondanus' schetsje in „Indië” van 20 Augustus j.l., waarin de betekenis van dit feest wordt beschreven. Gouverneurs van verschillende politieke en godsdienstige richting hebben niets bedenkelijks in dit volksfeest gezien. Zouden de heeren „enkele leden” de beoordeeling van zulke zaken niet aan den Gouverneur overlaten?

„Sommige leden” hebben met leedwezen gezien, dat bij de berekening van den kinderbijslag ook natuurlijke kinderen in aanmerking werden genomen. Wij hebben de duurtebijslagregeling niet bestudeerd, maar zouden willen vragen of „natuurlijke” kinderen niet dezelfde behoeften hebben als andere kinderen. Ook deze aangelegenheid kan beter door de plaatselijke autoriteiten beoordeeld worden dan door de „sommige leden”.

Een verstandige vraag is die of er uitzicht bestaat op het tot stand komen in de kolonie van een

station voor draadlooze telegrafie. Hieraan heeft de kolonie dringend behoefte om eindelijk te ontkomen aan de kabelverbinding, die telkens verbroken wordt.

Prijzenwaardig is ook het aandringen op een meer doelmatige bestrijding van ziekten als malaria, filariose, mijnwormziekte enz., die de bevolking teisteren. Men verwees in verband met deze opmerking naar de artikelen van de heeren H. van Kol en C. Bonne in de West-Indische Gids van Augustus j.l.

Op 27 November heeft dr. H. van Cappelle voor de leden van het Plaatselijk Nut te Scheemda een lezing gehouden, getiteld: „Door de Wildernissen van Suriname”. Een overzicht van de lezing geeft de „Winschoter Crt.” van 29 November.

In „In- en Uitvoer” van 3 December geeft de heer J. B. Sprenger verslag van een onderhoud met den heer J. W. Gonggrijp (houtvester in Suriname, thans met verlof hier te lande) over „Boschexploitatie in Suriname”.

Curaçao.

De begrooting voor 1920.

Het is al weer bijna zes maanden geleden, dat wij de behandeling der begrooting in den Kolonialen Raad bespraken (K. W. 26 Juni en 7 Aug. 1919). Thans ligt eindelijk het ontwerp, door de Regeering vastgesteld, voor ons. Opvallend is de geringe aanwas van dit stuk, vergeleken met vorige jaren. O.a. zijn de uitgewerkte en toelichtende staat en de Memorie van Toelichting van den Gouverneur verdwenen, tot schade van hen, die bij het bestudeeren der begrooting deze stukken niet kunnen missen. Het laat zich aanzien, dat weinig rekening zal worden gehouden met de beslissingen van den Raad. De aan de Roomsche missie onthouden bijdrage voor haar gesticht voor verzorging en opvoeding van verwaarloosde kinderen is door den Minister hersteld. Eveneens worden door den Raad in de landbouw-uitgaven aangebrachte bezuinigingen, waaronder plaatsing van den landbouwkundige op de bovenwindsche eilanden en niet-aanstelling van eenen hulp-landbouwkundige, overgenomen. Slechts de vermindering der uitgaven in verband met de bevordering van het schoolbezoek en de subsidie aan de vereeniging „Entre nous” vindt men op het ontwerp terug.

Helaas schijnt de directeur van den openbaren gezondheidsdienst niet terug te keeren. Velen zullen dit ten zeerste betreuren.

Het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer maakt zich tot tolk van de op de bovenwindsche eilanden vernomen klachten. Aangedrongen wordt weer op verandering in de samenstelling van den Kolonialen Raad, en gevraagd of de gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs spoedig te verwachten is.

Suriname en Curaçao.

Al te weinig wordt dikwijls geweten, althans bedacht, dat het vrij dwaas is onze West-Indische koloniën als een geheel te behandelen en te bespreken. Op de tentoonstelling, dezen zomer in Den Haag gehouden, in verband met het Congres ten nutte van het kind boven den leerplichtigen leeftijd zagen wij foto's van de West-Indische eilanden geflankeerd door Surinaamsche platen en omgekeerd; men had althans het bijeenbehoorende bij elkander kunnen laten. Het 2e Koloniaal Onderwijscongres verviel helaas in dezelfde fout. En nu zien wij ook in een handig en mooi uitgevoerd propagandaboekje, uitgaven van de bekende vereeniging, die kennis over Nederland (en over zijne koloniën blijkbaar) in den vreemde tracht te verbreiden, niet anders gedaan. Het is minder, al is het weinig vleidend voor Curaçao — dat men kortweg schrijft van „Suriname..... et quelques îles”, maar door de sa-

Restaurant VAN DER PIJL
 147 PLAATS 18 :: LA HAYE
MAISON DE PREMIER ORDRE
 Livraison en ville et en province

Grand Hotel Restaurant
 „Central”
 111
 De meest bekende Inrichting der Residentie.

HOTEL PAULEZ
 geeft weder dagelijks van 3.30 tot 5.30 uur, zijn bekende intieme
Afternoon-Tea-Concerten
 door het ensemble 106
WILLY HONSBEEK & Co

Hôtel „de Oude Doelen”
 en
Pavillon „Oude Doelen”
 DEN HAAG - SCHEVENINGEN 127
 Restaurant de tout premier ordre.
 Thé Concert - Diner Concert
 Soupé Concert
 American Bar Grand Orchestre

Restaurant SAUR, den Haag
 Lange Houtstraat, hoek Voorhout. 139
 Dejeuners, Diners, Soupers
 Specialiteit voor Visch en Zeeuwsche Oesters

RESTAURANT le ETAGE, Ingang No. 17. Tel. Int. 2479
 Plat du jour Diners A la carte
RESTAURANT KNAPPSTEIN
 VLAMINGSTRAAT 15-17 - 's-GRAVENHAGE
 PARTERRE: LUNCHROOM, INGANG No. 15. KOUDE EN WARMES SPIJZEN
 134

HOLLAND HOTEL
 tegenover de Wagenbrug
 Restaurant à la carte en pension
DEN HAAG 148

CHIRURGISCHE INSTRUMENTENFABRIEK
MARTIN LOTH 210
 Westerstraat 14 UTRECHT (Holland)
 SPECIALITEIT Complete Installatie van Operatie-, Sterilisatie- en Verbandkamers, Instrumentenkisten voor schepen, Plantages en Mijnen
 Export O. en W. Indië, Z.-Afrika - Catalog. op aanvraag

GEBR. DIEBEN (Fa C. J. DIEBEN)
 Stoomwasscherij „Het Bonte Paard”.
 Witte Singel 86 LEIDEN Interc. Tel. 1206
Eerste Electriche Bleek-Installatie.
 De wasschen worden in Den Haag afgehaald en bezorgd. 205

Rotterdamsche Bankvereniging

Kapitaal en Reserven f 100.000.000.-
(t. w. : kap. f 75.000.000.— en reserve f 25.000.000.—.)

ROTTERDAM AMSTERDAM 's-GRAVENHAGE

Boompjes Coolsingel Delfshaven Feijenoord Schiedam Vlaardingen	Rokin Zaandam	Mauritskade Bezuidenhout Kneuterdijk Naaldwijk Rijswijk Scheveningen
--	-------------------------	--

Handelscredieten.
Voorschotten in rekening-Courant.
Deposito's.
Cheque-Rekeningen met rente-vergoeding.
Gelegenheid tot open en gesloten bewaargeving.

SAFE-DEPOSIT.

Nationale Bankvereniging

Kapitaal en Reserven f 7.200.000.-
Hoofddirectie en Centrale Administratie te Utrecht.

Alkmaar Alphen a/d Rijn Amersfoort Apeldoorn Arnhem Assen Barneveld Bodegraven Borelio Boskoop Coevorden Culenburg Deift Den Burg (Texel) Deventer Doetinchem Dokkum Dordrecht Drachten Ede Franeker	Geldermalsen Gouda Gorinchem Groenlo Groningen Haarlem Harlingen Heerenveen Helder (den) Hengelo (O.) Hoogeveen Hoogezand Hulst Katwijk Leeuwarden Leiden Lochem Meppel Middelburg Nijmegen Oostburg	Purmerend Schagen Schoonhoven Slidrecht Sneek Stadskanaal Terneuzen Tholen Tiel Uithoorn Utrecht Veendam Veendaal Vlissingen Wildervank Woerden Umuiden Zelst Zierikzee Zutphen Zwijndrecht
--	--	---

**DISCONTEEREN EN INCASSEEREN
WISSELS OP BINNEN- EN BUITENLAND**

TAAMS & KEYSER

Bankstraat 10 's-Gravenhage
IN EFFECTEN.

Speciale afdeling Incurante Fondsen.
Cultures - Industrie - Handel.
Ons blad wordt op aanvraag geregeld toegezonden.
COUPONS. REK.-COURANT.

HAARLEMSCHE BANKVEREENIGING

HAARLEM, LEIDEN, AALSMEER
BEVERWIJK, BLOEMENDAAL
EDAM, HILLEGOM, HOOFD-
DORP, LISSE, PURMEREND
IJMUIDEN, ZANDVOORT.....

KAPITAAL EN RESERVE ca f 5.000.000.—

DE BAS & Co., Bankiers

HEERENGRACHT 17 - 'S-GRAVENHAGE

BELASTEN ZICH MET ALLE BANKZAKEN

Safe-Inrichting.

CENTRALE BANKVEREENIGING

Molenstraat 39 - 's-GRAVENHAGE - Telef. H. 1481

RENTEVERGOEDING VOOR DEPOSITO'S.
Met 1 dag opzegging . . . . . 2 %
Met 3 maanden opzegging . . . . . 3 %
Met 1 jaar opzegging . . . . . 4 %

Zenden op aanvraag een uitvoerig Wekel. Beursoverzicht.
ADVIES BIJ BELEGGING. 168

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM BATAVIA 's-GRAVENHAGE
Ampenan, Bandoeng, Cheribon, Hongkong,
Indramajoe, Makassar, Medan, Menado, Pe-
kalongan, Probolinggo, Semarang, Singapore,
Soerabaya, Tegal, Tjilatjap, Weltevreden. 196

Kapitaal f 45.000.000.- Reserven f 30.000.000.-

menvoeging van beide koloniën op onoordeelkun-
dige wijze, is men onjuiste gegevens gaan verschaf-
fen. Zoo wordt er gesproken van eene bevolking van
± 140.000 zielen „non compris les nègres et les
Indiens”. Het zal bevreesing wekken, dat men
bij opsomming der bevolking de negers, die verre-
weg het talrijkst zijn, uitzondert. De laatste Kolo-
niale Verslagen geven dan ook andere cijfers, en
wel voor Suriname ± 106.000, ongerekend B o s ch-
negers en Indianen, en voor Curaçao ± 57.000. Ook
het aantal scholen (28, waarvan 7 Gouvernements-
scholen, en 23 niet-gesubsidieerde particuliere scho-
len) klopt niet met de officieele gegevens.

De West-Indische Gids.

De West-Indische Gids heeft onze klacht achter-
haald. Althans het October-nummer, dat deze week
verschenen is, en o.a. bijdragen bevat van mr. De
Gaay Fortman over Curaçao tegen het eind der
West-Indische Campagne en van F. E. Baron Mu-
lert over de *Nederlandsche bovenwindseilanden in
het midden der 17de eeuw*, ontleend aan Charles de
Rochefort, *Histoire Naturelle et morale des Isles
Antilles* (1658). De uitvoerige boekbespreking be-
handelt het in 1916 verschenen werk van Chester
Lloyd Jones, hoogleraar te Wisconsin, *Caribbea
Interests of the United States*.

* * *

In ons stukje „Hoedenstroo” in het vorig nummer
moet als naam van den schrijver der artikelen in de
Amigoe de heer Euwens (niet Eimers) gelezen wor-
den, terwijl opgemerkt is, dat deze artikelen „al
meer dan twee maanden hier bekend zijn.”

WAT DE INLANDER ZEGT.

Het gevecht te Soerabaya tusschen de Ambonsche
militairen en de politie. In de *Perniagaan* van 15 Oc-
tober 1919 komt het verhaal voor van den loop, welke
het gevecht tusschen de Ambonsche militairen te
Soerabaya in garnizoen en de politie aldaar geno-
men heeft.

Daaraan is het navolgende ontleend:
Op Zaterdag 11 October 1919 gaf de heer Kwee
Yan Khing te Boengaran een groot feest ter gele-
genheid van het huwelijk van zijn oudsten zoon.
Het feest werd opgeluisterd door de aanwezigheid
van een orkest van Chiso Thung Hsioh Heiso, aan-
gevuld door een gedeelte van het fluitorkest van de
Ambonsche militairen en verder door een gamelang
met dansmeisjes en verscheidene Chineesche zange-
ressen.

Veel vuurwerk werd afgestoken. Terwijl er ten
10 ure 's avonds veel publiek op straat naar het feest
stond te kijken, molesteerden plotseling eenige Am-
bonsche militairen een Europeeschen politieagent
om reden, zooals zij zeiden, hij één hunner in den
rug had geduwd.

De politieagent verdedigde zich links en rechts
met zijn stok, doch ontving niettemin met een hard
voorwerp een wond aan zijn hoofd, waarvan een
niet onbelangrijk bloedverlies het gevolg was.

De Ambonsche militairen trokken zich daarop te-
rug, doch kwamen, nadat de politie belangrijke ver-
sterking had gekregen, des avonds een kwartier later
terug.

Een der Ambonsche militairen schijnt toen ge-
slagen te zijn door een politieagent en daarop trök-
ken de Ambonsche fluitspelers partij voor hunne
landgenooten, met het gevolg, dat de politie van de
wapenen gebruik moest maken.

Het toekijkende publiek stooft uiteen uit vrees voor

DE NEDERLANDSCHE SPAARKAS

AMSTERDAM, Rokin 95.
Bijkant.: BANDOENG en 's-GRAVENHAGE.

Kapitaalvorming in 12 jaren door
stortingen gedurende 10 jaren.

VRAAGT GRATIS BROCHURE.

INTERNATIONALE COMMERCIEELE BANK,

's-GRAVENHAGE, Alexanderstraat 23. 193
KAPITAAL . . . . . Fl. 5.000.000.—
Telefoon: H 7602. Telegram-adres: ACEBANK.
BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN.

erger, terwijl de leden van het Ambonsch fluitorkest
met kracht werden tegengehouden en het huis van
den gastheer niet konden verlaten, zoodat het con-
flict gelukkig binnen gematigde grenzen kon worden
gehouden.

Toen ten half twaalf ure 's nachts de patrouille
verscheen, was alles weer rustig.

Onoordeelkundige behandeling van leerlingen op de
scholen. Bij de leerlingen van de Hollandsch-Inland-
sche school te Seskalan (Soerakarta, Java), zoowel
bij de meisjes als bij de jongens, heerscht een onte-
vreden stemming en is men niet uitgepraat over de
handelingen van een op die school geplaatsten can-
didaat-onderwijzer, die zich niet ontziet om, als de
leerlingen iets niet spoedig genoeg naar zijn zin be-
grijpen, zijn handen en voeten te gebruiken als in-
strumenten van kastijding.

Dat de ouders hier kinderen over het bijbrengen
van kennis op zulk een hardhandige wijze niet al te
best te spreken zijn, spreekt van zelf en verklaart
het feit, dat die onderwijzer van de zijde der ouders
herhaaldelijk reeds brieven heeft ontvangen met
verwijtingen over zijne barre houding en met bedreig-
ingen.

Nu zou men zoo denken, dat na zulke aanmanin-
gen de toestand iets zou verbeteren, doch dit is
geenszins het geval; intendeel de candidaat-onder-
wijzer wordt al overmoediger en overmoediger en
heeft nog onlangs een meisje van 12 jaar, dat foutief
een v voor een f schreef, een schop toegediend.

Zoo zijn nu de onderwijzers van dit soort, zegt de
schrijver in de *Sinar Hindia* van 8 October 1919.

En die uit de negorijkas bezoldigde personen moe-
ten nu aan het Javaansche volk leiding geven.

Het is geen wonder, als het Javaansche volk ten
opzichte van het onderwijs wel eens twijfelt.

Moge de betrokken Inspecteur van het onderwijs
deze aangelegenheid eens spoedig onderzoeken en
dezen candidaat-onderwijzer op zijne plichten tegen-
over de leerlingen wijzen.

De propaganda-vergadering van de Sarikat Islam in
de desa Paboewaran (Poerwokerto, Java). Op 3 Sep-
tember 1919 werd door het bestuur van de Sarikat
Islam te Paboewaran eene propagandavergadering
gehouden, onder voorzitterschap van den president
Mohamad Maazoef.

Verder waren aanwezig de propagandisten Chas-
san Chalilmi Riawan Koesen en Soemarjo.

De politie was vertegenwoordigd door den assis-
tent-wedono en 2 politieoppassers.

De vergadering werd bijgewoond door ± 200 per-
sonen, zoowel mannen als vrouwen.

Ook waren jongens en meisjes aanwezig. Ten 9
ure 's avonds werd de vergadering geopend en ten
12.15 gesloten.

De heer Chassan Chalilmi Riawan Koesen behan-
delde het eerst de pers van de Sarikat Islam, die,
volgens hem, niets anders beoogt dan de belangen
van den Mohammedaanschen godsdienst in uitge-
breiden zin te behartigen en te bevorderen.

Het lid Riswad wees op de tegenwoordige moei-
lijke levensomstandigheden van het Javaansche volk
en zeker niet het minst van den Javaanschen land-
bouwer.

Alles wordt verhoogd in prijs en beval hij daar-
om coöperatie aan, zooals ook op tal van andere
plaatsen had plaats gehad.

Voorts werd er op aangedrongen om in den ver-
volge in de samenleving slechts één Javaansche
taal, n.l. het „Ngoko”, te gebruiken, aangezien het
bezigen van de Kromotaal te veel de nederigheid
van anderen doet gevoelen en de aaneensluiting van
de verschillende standen in de groote maatschappij
slechts tegenhoudt.

Nadat nog een godsdienstleeraar voor de vergade-
ringen was aangesteld en 12 nieuwe leden tot de
vereniging waren togetreden, werd de vergadering
gesloten.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Eene gedachte ter overweging. In de *Tjong Hou*

Handel- en Cultuur-Maatschappij

Gevestigd te AMSTERDAM, Prins Hendrikkade 79. 214
Telefoon 49 Noord, Telegram-adres: Amesz, Amsterdam.

Import van alle Nederlandsch-Indische producten.
Neemt op zeer billijke conditiën vertegenwoordigingen aan
van in Nederlandsch-Indië gevestigde firma's.
Belast zich met den verkoop van — en geeft voorschot op
producten als: Tabak, Koffie, Rijst, Oliehoudende Ge-
wassen, speciaal Copra, Sesame Zaad, Grondnoten, enz.
BANKIERS: Nederlandsche Handel-Maatschappij.

HET ASSURANTIEHUIS— KEIZERSGRACHT 213 —
TELEF. N. 9569, 1498 en Centr. 52 en 2145**AMSTERDAM**

Combinatie van Nederlandsche Verzekering Maatschappijen. - Kapitaal f 10.000.000.-

VERZEKERING tegen TRANSPORT-, BRAND- en INBRAAKSCHADEN

Directie: F. A. SOREL.

Wi Sien Po van 7 October 1919 geeft de heer H. Phoa Ouw Djin te Semarang, onder aanbieding van zijne verontschuldigen aan de ouderen, aan zijne jongere landgenooten in overweging om er eens over na te denken, of het geen aanbeveling zou verdienen bij gelegenheid van de invoering van de voorschriften van een Burgerlijken Stand voor de Chineezzen in Nederlandsch-Indië, de oude Chineesche gebruiken op het stuk van uithuwelijking, zoowel voor mannen als voor vrouwen, te doen vervangen door meer moderne regelingen.

Of zulk eene regeling nu juist de Europeesche gebruiken moet volgen, laat de schrijver in het midden en is hem persoonlijk onverschillig; de bedoeling is alleen om de Chineesche gebruiken, die slecht zijn, op zij te zetten en daarvoor iets beters in de plaats te stellen.

Want zooals de toestanden tegenwoordig voor de jonggehuwden zijn is het voor hen niet uit te houden en de echtscheidingen zijn dan ook aan de orde van den dag.

En dit behoeft niemand te verwonderen, wanneer men in aanmerking neemt het algemeen bekende feit, dat de Chineesche huwelijksluiting een gedwongen huwelijksluiting is, d.w.z. dat de kinderen de bevelen en wenschen der ouders slechts hebben op te volgen.

Die kinderen hebben niet het minste in te brengen bij het kiezen van een kameraad, waarmede zij door het leven wenschen te gaan en dat die oude toestanden in den tegenwoordigen tijd nog bestaan komt alleen, omdat men tot heden nog niet op afdoende wijze met kracht tegen die regelingen is opgetrokken.

Nu zou men wel de tegenwerping kunnen aanvoeren dat de ouders der jonge lieden het beste de toekomstige belangen der kinderen begrijpen, doch in de parktijk ziet men zoo dikwijls het tegendeel, vooral in dezen materialistischen tijd, waarin het geld een hoofdrol speelt. De maatschappelijke welstand der wederzijdsche ouders treedt bij huwelijksluiting dikwijls geheel op den voorgrond, zóódanig zelfs dat de ouders van jonge Chineesche meisjes zich niet ontzien hunne dochters uit te huwelijken aan stokoude mannen.

Dat onder die omstandigheden van eensgezindheid in het gezin geen sprake kan zijn spreekt van zelf.

Moge het tijdstip spoedig aanbreken dat de Chineesche meisjes uit deze soort slavernij worden verlost!

Het onderwijs in China. Er is geen land, waar het onderwijs meer in eere is dan in China, zegt de *Perniagaan* van 16 October 1919. Het is aan tal van personen, die vroeger weinig of geen belang stelden in de Chineesche zaken, opgevallen dat het aantal studeerenden in China in den tegenwoordigen tijd zeer groot is en dat in een betrekkelijk kort tijdsverloop daár onderwijsregelingen in het leven zijn geroepen, welke geheel op moderne leest zijn geschoeid.

De oude regeling van 1902 werd in het jaar 1912 door eene moderne onderwijsregeling vervangen en deze is sedert van kracht gebleven, terwijl in geheel China groote belangstelling voor het onderwijs aan den dag wordt gelegd.

De volksschool is verdeeld in lagere scholen met 4-jarigen en met 3-jarigen cursus. Van de eerste soort zijn er 119.007 scholen met 267.041 onderwijzers en 3.736.513 leerlingen; van de tweede soort zijn er 7862 scholen met 40.915 onderwijzers en 386.365 leerlingen. Het best zijn de scholen in de provincie Tsje Kiang (Tjat Kang) met Hangtsjeou tot hoofdstad.

Uit deze gegevens zou blijken, dat deze scholen matig worden bezocht en dat het aantal onderwijzers er talrijk is.

Aangezien een Chinees in den Staatsdienst bij lange na niet die energie ten toon spreidt welke hij ontwikkelt als hij voor zichzelf werkt, wordt aan den handenarbeid en aan de gymnastiek dezelfde belangrijke zorg besteed als op de scholen in Japan en op de Filippijnen.

De leerlingen van de lagere scholen worden opge-

leid voor eene driejarige Technische school, of voor den landbouw of voor den handel.

Van deze scholen bestaan er 344 met 15.259 leerlingen, doch de landbouw- en handelsscholen vallen het meest in trek bij de bevolking.

Op de middelbare scholen leert men 4 vreemde talen, n.l. Engelsch, Duitsch, Japansch en Russisch. Over het algemeen is de Chinees sterker in de vreemde talen dan de Japanner.

Verder komt op het leerplan der middelbare school voor de leer der wellevendheid en bescheidenheid.

Het vrouwelijk onderwijs is nog pas in zijn begin; toch zijn er reeds verscheidene vrouwenartsen, welke men in Japan niet aantreft.

Van zeer veel belang zijn de vierjarige Technische scholen A, waartoe de leerlingen uit de hoogste klassen der Volksscholen worden toegelaten.

Er zijn 111 Technische scholen, waarvan 54 landbouwscholen, 29 industriescholen, 27 handelsscholen en 1 Technische school met 13472 leerlingen (Japan heeft 206 zulke scholen met 50743 leerlingen).

Aan de meeste middelbare scholen is een internaat voor de leerlingen verbonden.

Ten slotte zijn er de navolgende hooge scholen, n.l. 6 universiteiten, 7 Hooge kweekscholen, 34 rechtsscholen, 7 Hooge landbouwscholen, 9 Hooge technische scholen, 6 Hooge handelsscholen, 8 Hooge scholen voor geneesheer, 4 Hooge scholen voor talen en 3 Hooge scholen voor ingenieur.

Het gezamenlijk aantal studenten op de 6 Universiteiten bedraagt 4704, op de rechtsschool 6316, op de kweekscholen 2517 en op de andere scholen 5120 of te samen 18667 studenten.

De Chineesche Hoogeschoolen zijn ingericht op Amerikaanschen voet en vele studenten eindigen hun studies in Amerika of in Europa.

Op de lagere Chineesche scholen zijn alle leerkrachten Chineesch; op de Hoogeschoolen daarentegen zijn vele Westersche leerkrachten aanwezig.

Op de Hooge militaire school bijv. zijn Fransche officieren belast met het leeren van de Engelsche taal.

De Chineesche leerkrachten zijn afkomstig van de 127 kweekscholen met 21575 leerlingen en van de 54 kweekscholen van vrouwen met 5203 leerlingen.

Na het eindexamen van de volksschool wordt men tot de kweekschool toegelaten en volgt dan een cursus van 5 jaren.

Nu voor de opleiding van onderwijzers alles is gedaan wat er voor gedaan kon worden, hoopt men het vroegere gebrek aan onderwijskrachten te hebben bezworen.

Dit gebrek aan leerkrachten is de oorzaak geweest, dat de ontwikkeling van het Chineesche volk zoo lang is tegengehouden.

Opheffing van Studentenverenigingen te Peking. Volgens een uit Peking ontvangen telegram hebben de Studentenverenigingen aldaar pogingen aangewend om zich te mengen in de onderwijs- en staatkundige politiek der Regeering.

Aangezien de besprekingen niet vooruit kwamen, heeft de Centrale Regeering besloten, de Studentenverenigingen te doen ontbinden.

De Educational Union te Hupeh was het eerste slachtoffer, doch te Shanghai, Hankow en Tientsin zullen weldra dezelfde maatregelen worden genomen. (*Perniagaan*, 15 October 1919).

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen**Unsere Schutztruppen.**

„De „Deutsche Kolonialzeitung“ van 20 Nov. geeft een afscheidwoord, door P. Bloch gericht aan de troepen, die in de voormalige Duitsche koloniën tot 't laatst toe hunne moeilijke taak op eervolle wijze hebben volbracht. Wij ontnemen er enkele typeerende zinnen aan, die wij tot een extract samenvoegen. Het spel is uit. Engeland heeft de partij gewonnen, heeft de Duitsche koloniën geroofd. En heeft daarmede zijn levensader afgesneden. Door de onderteekening van 't verdrag van Versailles heeft Duitschland ook hen en twarzelt, die hoopvol uittrokken, om met lijf en beschutten, die steen na steen deze koloniën hielpen

HOEKER & ZN.

Uitsluitend adres Heerengracht 435-437

Goud - Zilver

Paarlen - Brillanten

AMSTERDAM 192 Telefoon 309 Noord

**NEDERLANDSCHE
HANDEL - MAATSCHAPPIJ**Gestort Kapitaal . . . . . f 80.000.000.-
Statutaire Reserve 14.590.545.-
Buitengewone Reserve 17.000.000.-

Hoofdkantoor: AMSTERDAM.

Agentschappen te ROTTERDAM en 's-GRAVENHAGE.

Vestigingen in Nederlandsch-Indië: 120

Batavia, Soerabaia, Samarang, Medan en andere
voornamste plaatsen.Vestigingen in de Straits-Settlements, Britsch-Indië en China:
Singapore, Penang, Rangoon, Hongkong en Shanghai.In- en Verkoop van Wissels en Telegrafische Trans-
ferenten. — Incasseeringen en Financieringen. — Schrifte-
lijke of Telegrafische Credieten. — Reiscrédietbrieven. —
Deposito's. — Rekeningen-Courant. — Administratie van
Effecten en alle andere Bankzaken.**Algemeen Assurantie kantoor DE BAS**

Fluweelen Burgwal 6 - DEN HAAG - Telefoon H. 4659

Bezorgt u elke gewenschte verzekering
op de billijkste conditiën. 225**Bank-Associatie**

Wertheim & Gompertz 1834 en Credietvereniging 1853.

ALLE BANKZAKEN. 107

Kapitaal en Reserves f 11.500.000.-. Twintig Kantoren

E. DUNLOP & Co.

Heerengracht 442 Amsterdam

met Kantoren in Nederl.-Indië te Batavia, Semarang,
Soerabaya, Bandoeng, Padang en Medan. 207Export naar Nederl.-Indië, speciaal van alle soorten dranken,
provisiën, sigaren, sigaretten enz., als: gedistilleerd,
likeuren, wijnen, cognac, champagne, portwijn, sherry, bieren,
mineraalwater, limonades, Vleesch- en vischconserven, kaas,
melk. Geconserv. vruchten, jams, suiker- en chocoladewerken,
biscuits, zeep, parfumeriën, eau de cologne, patent-medicijnen.**f 23.000.000.-**

Omdat de

Z. H. V.

Weteringkade 41

's-Gravenhage

geen enkel beperkende bepaling
in haar voorwaarden heeft kon
zij reeds zulk een belangrijk be-
drag aan collectieve verzekering

tegen ziekte afsluiten.

UTRECHTSCH BANKVEREENIGING

OPGERICHT 1873.

Kromme Nieuwe Gracht 20

UTRECHT

Behandelt alle Bankzaken.

Verhuurt loketten in hare Brand- en
Inbraakvrije bewaarkuis.De Directeuren: ANTON M. DE LEEUW
W. RIJCKEN GZS. 211

De Algem. Spaarverzekering

Anna van Saxonplein 3
's-Gravenhage
Opgericht 1907

COÖPERATIEF SPAARSYSTEEM

In 1918 alléén, ingeschreven
voor bijna Twee Millioen
Gulden 199

Vraagt gratis Brochure!

NED.-IND. ESCOMPTO MAATSCHAPPIJ

OPGERICHT IN 1857.

KAPITAAL (geheel geplaatst en volgestort) f 25.000.000.—
RESERVE. f 5.600.000.—

Hoofdkantoor: BATAVIA.

AGENTSCHAPPEN te: Soerabaia, Soerabaia-Simpang,
Semarang, Weltevreden, Padang, Bandoeng, Cheribon,
Macassar, Djokdja, Medan, Tegal.

AMSTERDAM 's-GRAVENHAGE
Keizersgracht 573/5 Prins Hendrikplein 14

BANKZAKEN IN HET ALGEMEEN
UITVOERING VAN EFFECTENORDERS

RENTE VOOR DEPOSITO's

m. 1 dag opzegg. . . . . 2 pCt	gedur. 3 mndn vast 3 pCt
m. 10 dagen „ . . . . . 2 1/4 „	gedur. 1 jaar vast. . . . . 4 „
gedur. 1 mnd vast 2 1/2 „	226

F^a G. J. Hilbrink

Heeren- en Dames-Kleermakers.
Bontwerkers.
's-Gravenhage

Daendelsstraat 8. Tel. N. 6882
Lid der N.V. Vereenigde Nederl. Kleermakerijen.

Mooie collectie Bontstellen
Seal Bisam Mantels

187

Piano's, Orgels, Vleugels, Auto-piano's.

PIANO's in huur f 6.— per maand,
desgewenscht in huurkoop, bij

L. C. JACOBI, vli. Chef Firma J. F. CUYPERS,
Regentesselaan 123, bij Reg.pl. "SOERABAIA.
Tel. H. 1403, 's-GRAVENHAGE.
STEMMEN - VERHUREN - REPAREEREN

Instituut LAURILLARD

OPLEIDING voor verschillende
examens en ambten, zooals Staats-
inrichting M. O., Staatshuishoudk.
M. O., Gemeente-administratie,
Boekhouden. De opleid. geschiedt
ook schriftelijk in Nederland en
Kolonien met zeer goede resultaten.
Prospectus en lijsten met namen
en adressen van vierhonderd en
vijftig geslaagden worden op
aanvraag gratis toegezonden door
Mr. Dr. I. J. M. LAURILLARD,

Oranjeplein 102 - Den Haag
.. Telefoon 6225 ..

180

Nederl. Stoomvaart-Maatschappij „OCEAAN”

Directie: Prins Hendrikkade 145, AMSTERDAM

Holland-Nederlandsch-Indië Vice-Versa

Agenten: MEYER & Co's SCHEEPVAART-MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM-ROTTERDAM. 156

opbouwen en daar een tweede Heimat vonden. Thans hebben drie nuchtere zinnen van den minister van koloniën de opheffing der schutstroepen van Duitsch Oost- en Zuid-West-Afrika gemeld; betreffende die van Kameroen zal nog een besluit volgen. Duitschland heeft de mannen te danken en te eeren. Zij zijn een bescherming geweest voor den blanke tegenover den neger. Beschermd hebben zij de invoering der Deutsche kultuur in 't nieuwe land. Hunne korte geschiedenis hebben zij tot een heldenlied gemaakt. Haast zonder onderbreking zijn zij in actie geweest, onder hoogst moeilijke omstandigheden.

Naast de krijgsverrichtingen verdient echter ook volle aandacht wat zij als vredesarbeid tot stand hebben gebracht. Bijna op alle standplaatsen zijn gebouwen tot stand gekomen, vervaardigd van 't beschikbare materiaal. De officieren waren de architecten, ook voor de meubilering ervan. Vele wegen, bruggen, tuinen zijn onder hunne leiding aangelegd. Verzamelingen werden zorgvuldig bijeengebracht, taalstudien gemaakt, kaarten samengesteld.

De kracht en 't volhardingsvermogen, waarmede de oorlog gevoerd is, terwijl de koloniën van de buitenwereld afgesloten waren, hebben de erkenning van vriend en vijand verworven. In de eilanden van de Zuidzee verweerden 50 reservisten en 200 zwarte politie-soldaten zich zóó goed, dat een gansche vloot en een Australische brigade noodig waren om hen tot buigen te dwingen, zegt de schrijver. Ook in Togo aanvaardde de kleine schaar Deutsche strijders den ongelijken kamp tegen een Fransche en Britsche overmacht en verdedigde wekenlang 't groote station voor draadloze telegrafie te Kamina en daardoor de gemeenschap met het moederland. Hoe de Schutztruppen in Kameroen, in Z.-W.-Afrika en in O.-Afrika aan de vereenigde inspanningen der samenwerkende tegenstanders geruimen tijd weerstand geboden hebben, of zich door een goed overlegde actie aan insluiting en vernietiging wisten te onttrekken, zullen wij hier niet in bijzonderheden in herinnering brengen; velen hebben daarbij een naam verworven, welke, door den voor Duitschland ongunstigen einduitslag, toch niet in 't vergeetboek zal komen. Bovenaan staat die van generaal von Lettow Vorbeck, de niet overwonene.

Bloch eindigt zijn afscheidswoord met een: *Ver-gis es nie, deutsche Jugend!*

Japan's buitenlandse handel.

The board of trade journal geeft een zeer interessant overzicht van de ontwikkeling van Japan's buitenlandse handel, waaruit wij enkele aanhalingen doen. In een kwart eeuw heeft Japan, dat in dien tijd toch drie groote oorlogen won, zijn handel met meer dan 2000 pCt. uitgebreid. De waarde van den uitvoer heeft in de eerste 6 maanden van 1919 bedragen 743.400.000 yen, tegen 806.400.000 yen in die maanden van 1918; de waarde van den invoer over die tijdperk was respectievelijk 944.100.000 en 755.100.000. Deze cijfers zijn niet gunstig en zij zullen, als reactie op 't tijdperk waarin Japan een bijzonder gunstige positie innam, nog wel eenigen tijd aanhouden, maar afgescheiden van dien onvermijdelijken teruggang, zijn de vooruitzichten voor den Japanschen handel toch beoogdend.

Tien jaren geleden was de gezamenlijke waarde van den Japanschen invoer naar — en uitvoer van China ongeveer gelijk aan de overeenkomstige waarde van den handel uit Engeland. Tegenwoordig overtreft de Japansche handel met China, dien welken China drijft met 't geheele Britsche rijk en al zijn verspreide onderdeelen. Ook hiervoor is een reactie waar te nemen.

De Sjantongkwestie heeft zich op handelsgebied zeer doen gevoelen. Bestellingen op artikelen, die China uit Japan betrok, worden nu veelvuldig in andere landen gedaan, zelfs al zijn de prijzen wat hooger. Deze stemming zal wel een tijd aanhouden, al wordt de politieke kwestie opgelost. Toch is 't treffend in 't verslag te lezen: het verdient echter vermelding, dat van Januari tot Juni de Japansche uitvoeren naar Kwantong bijna tot 63½ miljoen verdubbelden vergeleken met 't vorige halfjaar.

In Juli vertrokken Japansche fabrikanten, kooplieden en journalisten naar Duitschland. Zij wenschen vast te stellen, of de Deutsche markt Japansche goederen wil in ruil tegen Deutsche, vooral machinerien. Men hoopt speciaal den handel, die vroeger in Deutsche handen was, met Ned.-Indië, Siam, China en de Straits Settlements op Japan te doen overgaan door Deutsche goederen. Daar zich hiervoor ook de elders bestaande moeilijkheid der credieten doet gevoelen, moet het inderdaad een ruilhandel worden. Japan heeft ook het voornemen Duitschland te doen mededingen met Engeland en Amerika in den aanvoer van machinerien. Tot dusver voorzag Groot Brittannië b.v. in zijne behoefte

L. E. NIEUWENHUIZEN

LEIDEN - HOLLAND 126

Blikgroenten: Rood etiket (beste kwaliteit)
Groen „ (tusschensoor) HUISHOUDGROENTEN merk „Sleutels”

SPECIALITEIT IN GEZOUTEN GROENTEN

G. J. R. VAN DER GAAG & ZOON

GROENMARKT 27

TELEPHOON No. 2512 3

□ □ DROGERIEN :: :: CHEMICALIËN □ □
□ □ DEPOT DER MEEST BEKENDE BINNEN- □ □
□ □ EN BUITENLANDSCHE SPÉCIALITÉS □ □

aan machines voor 't spinnen en weven; dit land heeft thans geen voldoende voorraad beschikbaar, Amerika is te duur. Deutsche exporteurs zullen nu mee concurreren.

Gedurende den oorlog ontwikkelde de handel van Japan met Britsch-Indië zich sterk. In 1917-'18 was er een vermeerdering van 103 pCt. der invoeren en van 100 pCt. der uitvoeren tegen het gemiddelde van vóór den oorlog. In 1911 waren er slechts 32 Japanners in Britsch-Indië. Nu zijn er groote Japansche kolonies te Calcutta en Bombay. 90 pCt. der Japansche goederen komen nu in Japansche bodems aan.

Tijdens den oorlog kreeg Japan groote hoeveelheden ijzer, chemicaliën enz. uit Noord-Amerika. In de eerste 5 maanden van 1919 namen de uitvoeren van Japan naar de Ver. Staten af, maar de invoeren namen toe. De handel, in- en uitvoer met Canada nam af. Een groote vermeerdering vond plaats voor den handel met Japan met verschillende Zuid-Amerikaansche landen. De Argentijnsche republiek is de beste klant. De vervoerprijzen zijn hooger dan naar Engeland en Noord-Amerika, maar de Japanners spannen zich sterk in om de concurrentie in weerwil daarvan vol te houden, ook onder de ingetreden nieuwe vredesomstandigheden.

Rusland—China.

Volgens een Reuter-telegram heeft de Russische gezant te Peking verzet aangeteekend tegen China's eigenmachtige afschaffing van de bestaande Chineesch-Russisch-Mongoolsche overeenkomsten van 1912, 1913 en 1915.

Eigenaardig. Er is momenteel geen andere Russische regering, die een gezant te Peking kan hebben dan de soviët. Maar zou die protesteeren tegen het eigenmachtig afschaffen van overeenkomsten? Zij heeft in die richting zoo leerrijke voorbeelden gegeven, en zij heeft zoo propagandistisch tot navolging aangespoord, dat 't al heel weinig consequent zou wezen China nu met een dergelijk verwijt te treffen.

Een bank op Formosa voor Nederl.-Indië.

In Formosa is een nieuwe Chineesch-Japansche bank opgericht, die, onder den naam van China and Southern bank, ondernemingen in Nederlandsch-Indië en op de Zuidzee-eilanden zal financieren en in Formosa zelf gewone bankzaken zal drijven. Haar kapitaal is 5000.000 dollar, haar hoofdkantoor komt te Taikoku of Taipeh. In Kanton, Semarang en Singapore komen filialen. De bank heeft voornamelijk ten doel de cliëntele te krijgen van de groote Chinese centra in Oost-Indië. De samenstelling van de Bank of Formosa maakt 't deze instelling moeilijk zelf nieuwe industriele en andere ondernemingen te financieren, daarom heeft zij nu een dochter-maatschappij opgericht, welke een verbindingsschakel zal vormen tusschen ondernemingen in Oost-Indië en voornamelijk in Ned.-Indië, die kapitalen behoeven en de Bank of Formosa. Die dochter-maatschappij is de nieuw opgerichte.

Een Engelsman over de anti-Britsche stemming in Egypte.

De „Times” heeft een reeks artikelen van Sir Valentine Chirol over het Egyptische gevaar. Hij merkt daarin op, dat Groot-Brittannië er niet in geslaagd is in Egypte een gewilde openbare meening te kweken. Heeft men zich, vraagt hij, wel genoeg moeite gegeven om de Britsche bedoelingen aan de Egyptenaren kenbaar te maken? De uitvoerige officieele rapporten konden alleen invloed uitoefenen binnen een kleinen kring. Er bestaat te weinig onderlinge sociale voeling. In de pers hebben de Britten weinig vrienden, er is eigenlijk geen inheemsch blad, dat zich tot roeping stelt om de goede kanten van het Engelsche toezicht te doen inzien. Het goede hiervan wordt in particuliere gesprekken erkend, maar 't wordt niet tot een algemeen inzicht gemaakt. Van Britsche zijde heeft men de openbare meening in Egypte als een zaak van zeer ondergeschikt belang beschouwd. Onnauwkeurige, voor 't goede begrip schadelijke berichten werden niet tegengesproken. Dit is te meer te betreuren in den onrustigen toestand waarin Egypte nu verkeert en bij de vrijheid, die generaal Allenby aan de pers verleend heeft. Zelfs wordt dit gevaar soms verergerd door het aandeel van invloedrijke Engelschen.

De schrijver haalt b.v. het irrigatieplan van den Witten en den Blauwen Nijl aan. Deze voor 't land zoo gewichtige aangelegenheid wordt, over de hoofden der belanghebbenden heen, behandeld door een departement van openbare werken, dat de Egyptenaren niet meer vertrouwen. Tegen het nieuwe irrigatieplan hebben Engelse deskundigen ernstige bezwaren geopperd. Egyptische critici vragen, op propagandistische wijze, of 't opdringen van dit plan, tegen die adviezen in, de vrucht is van Engelsche bescherming.

TUINARCHITECTUUR

N.V. Clingendaaische Kweekerij 140

CLINGENDAAL
Eigen Kweekerij

Den Haag

Stoomvaart-Maatschappij „NEDERLAND”
AMSTERDAM.

197

PASSAGIERSDIENST

van Amsterdam via het Suezkanaal naar SABANG, BELAWAN-DELI, SINGAPORE, BATAVIA, SEMARANG en SOERABAIA.

Wat de schrijver hier verdedigt, vindt men vrijwel overal ten opzichte van elke revolutionaire woeling aangevoerd. 't berust op den ouden regel dat men graag geloof wat men hoopt, en op die andere, minder vaak aangevoerd, volgens welke elkeen meent, dat ieder ander het bij kalm doordenken met hem eens moet worden. Zoo staat 't echter hier zeker niet; de Egyptenaren gelooven evenzeer, dat de Britten bij kalm doordenken het met hen eens moeten worden. Maar bovendien wenschen de nationalisten juist niet kalm door te denken en evenmin overtuigd te worden. Een blad à la Chirol zou geen lezers, maar wel bedillers vinden.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERAATUUR-OVERZICHT.

Vragen van den Dag.

Dr. H. 't Hoen betoogt in het Dec.-Nr. de wenselijkheid van onderwijs in koloniale veeteelt en economie aan de landbouwkundige en veeartsenijkundige hogescholen te Wageningen en te Utrecht. Het veeteeltbedrijf neemt in de landhuishouding der Indische bevolking een zeer voorname plaats in, derhalve mogen zij, die als leiders de bevolking in deze hebben voor te lichten, er niet vreemd tegenover staan, meent schr. (Van de gelegenheid gebruik makend zij tevens de aandacht gevestigd op een artikel van dr. 't Hoen in het Nov.-nr. van „Cultura”, over kruisingsproeven van het Europeesche rund met den Zebu, in verband ook met de veeteelt in den Indischen Archipel).

Verder brengt dit nummer van Vr. v. d. D. een artikel van den heer S. Kalff „Indische antiquiteiten”, naar aanleiding van hetgeen te dezen opzichte de jongste koloniale tentoonstelling te Amsterdam te zien gaf aan portretten, munten, penningen, enz.

Algemeen Landbouwweekblad voor Ned.-Indië.

Het nummer van 24 October bevat de volgende hoofd-artikelen: Vernieuwing van den bodem der cultuurplantingen, door Dr. H. L. H. Zakrzewski. — Dieroekcultuur, door J. J. Oehse. — De voedselvoorziening op de ondernemingen in Lebak (Bantam), door B.

In de rubriek „Landbouwberichten uit Indische bladen” treft men o.a. aan: Suikeronderneming op coöperatieve grondslag. — De inlandische cultures. — Kina-belangen. — Over eenige pluktermen en plukmethoden, door Dr. C. P. Cohen Stuart. — Het arbeidersvraagstuk in Indië. — De aetherische olie van Cymbopogon Javanensis. — Nieuwe Lampongiana, door Dr. R. Broersma.

In- en Uitvoer.

De heer E. L. K. Schülling geeft in nummer 49 een resumé van de reeds in het vorig Kol. Weekbl. genoemde publicatie: Bepalende uitgestrektheden op einde 1918 in het groot-landbouwbedrijf in Ned.-Indië. Schrijver prijst deze officiële uitgave, maar acht het tevens wenschelijk dat een dergelijke zal worden gegeven, die de eenjarige gewassen (waarvan suiker en tabak de voornaamste zijn) behandelt. De onderwerprijke publicatie bevat n.l. slechts gegevens over overjarige gewassen.

De Indische Mercuur.

Inhoud van nummer 49: De industrialisatie van Ned.-Indië, als vraagstuk van algemeene economische politiek (op de voordracht van den heer G. Gonggrijp gevolgd debat). — Willet en Gray's taxatie van den Europeeschen beetwortelsuikerroogst, door Dr. H. C. Prinsen Geerlig. — Ter herinnering aan Dr. S. H. Koorders, door A. E. J. Bruinsma (uiteenzetting der groote verdiensten van dr. K. ten opzichte der ontwikkeling van de kennis der Indische flora). — Begroting van Suriname en Curaçao voor 1920. — De overzeesche handel na den oorlog. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen. — Verslagen van maatschappijen enz., zoomede een van het Kol. Instituut (afd. Handelsmuseum), uitgaande opgave van recente literatuur over vetten, oliën en wassen.

De West-Indische Gids.

De October-afl. opent met een beschouwing van Prof. Dr. F. A. F. C. Went over natuurwetenschappelijk onderzoek van de binnenlanden van Suriname. Schr. brengt in herinnering den arbeid der verschillende wetenschappelijke expedities in het begin van deze eeuw; in hoofdzaak beoogden deze topografische onderzoeken en werd slechts zeer oppervlakkig verzameld op het gebied van geologie en mineralogie, botanie en zoölogie. Prof. W. vraagt of nu de tijd niet gekomen is om verder te gaan met het onderzoek van Suriname nu meer normale toestanden in de wereld berinnen terug te keeren. — De heer P. Westra, sub-agent voor

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij.

Geregelde mail-, passagiers- en vrachtgoederendienst

tusschen de havens in den Nederlandsch-Indischen Archipel, in verbinding met Singapore, Penang en Australië.

Uitvoerige dienstregelingen zijn verkrijgbaar bij de Directiën te Amsterdam en te Batavia.

de immigratie, schrijft een kort artikel over de „plantage-arbeiders”. — Mr. B. de Gaay Fortman publiceert een in het Rijksarchief berustend rapport van de „Commissarissen naar de West-Indische eilanden en de coloniën Essequibo en Demarary”, Sirtama thoe Grovenstins en Mr. W. C. Boey, over Curaçao tegen het einde der West-Indische Compagnie (met aantekeningen). — De heer Th. van Lelyveld vervolgt zijne beschrijving der kleeding van de Surinaamsche bevolkingsgroepen in verband met aard en gewoonten. Ook nu weder vergezelt van aardige plaatjes, deels naar opnamen van den schrijver. — De heer F. E. Baron Mulert geeft een uittreksel uit de Nederlandsche vertaling van Ch. de Rochefort's Histoire naturelle et morale des Isles Antilles (Rotterdam, 1662), betrekking hebbend op „de Nederlandsche Bovenwindsche eilanden in het midden der 17e eeuw”. — Voorafgegaan door eenige aantekeningen over de schrijfster (en haar portret), begint in dit nummer een roman van Aphra Behn „Een koninklijke slaaf in Suriname”. De schrijver van het voorbericht, dr. H. D. Benjamins, meent dat aan de lezers geen ondienst wordt gedaan met de vertaling van dit meer dan twee eeuwen oude, maar hier te lande en in Suriname aan weinigen bekende werk, dat een bijdrage geeft op de oudste geschiedenis van de destijds Engelsche volksplanting Suriname. — Overigens de vaste rubrieken: Uit de pers. — Boekbespreking. — Bibliographie.

Nationale Staatkundige Gids.

In het nummer van 4 dezer komt onder het opschrift „Indische bezoldigingen” eene korte beschouwing voor welke de aandacht verdient van hen die de voordracht (en de daarop gevolgde debatten) hebben bijgewoond in de jongste vergadering van het Indisch Genootschap, toen mr. Joekes hetzelfde onderwerp inleidde.

Opiumgebruik in Ned.-Indië.

Uit het verslag van den dienst der opiumregie over het jaar 1918 blijkt, dat in dit jaar het verbruik van opium op Java en Madoera, in vergelijking met het verbruik in 1917, is achteruitgegaan met 2½ procent. Het verslag wijt den achteruitgang ten deele aan den minder gunstigen economischen toestand, als gevolg van de hooge prijzen voor eerste levensbehoeften, terwijl ook het licentiestelsel het zijne tot vermindering bijdroeg. In de Buitenbezittingen was de vermindering relatief nog grooter dan op Java en Madoera. Het debiet nam daar met 5½ procent af. Wat het opiumgebruik onder de Chineezzen aangaat, meldt het verslag: Onder de Chineezzen neemt het aantal van hen, die niet als schuiver bekend willen staan, meer en meer toe. Niet alleen willen zij voor hunne familie en kennissen niet weten dat zij opium gebruiken, doch naar werd vernomen, kan een schuiver geen lid zijn van de Chineesche schoolverenigingen en wordt hem door de geldschietters te Soerabaja minder gemakkelijk crediet verleend.

Indisch Militair Tijdschrift.

Hoofdzakelijke inhoud der October-afl.: Enkele opmerkingen over het bij Stsbl. 1919, No. 11, afgekondigde Kon. Besl. van 2 October 1918, No. 35, houdende herziening van de regeling van het recht van beklaz tegen een krijgstucltelijke straf, door Mr. P. A. F. Blom. — De Infanteriespits, door A. M. W. van Renesse. — Nogmaals: Door een andere bril, door H. J. Flothuis (handelt over den geest in het leger). — De tenue en het uiterlijk voorkomen, door Nakana. — Recht tot schrijven, door A. K.

Neerlandia.

De schrijver der rubriek „Oost-Indië” in „Neerlandia”, v. L., geeft in het Dec.-nummer zijn indrukken weer van het onlangs te 's-Gravenhage gehouden 2e koloniaal onderwijscongres.

Hindia Poetra.

Het is niet met opzet, dat we in deze rubriek geen melding maken van den inhoud van „Hindia Poetra”, maandelijksch orgaan van het Indonesisch Verbond van Studeerenden. Sedert maanden kwamen er geen nummer onder oogen en schijnt de administratie of uitgever weinig moeite te doen om aan dit orgaan eenigszins ruime bekendheid te geven. Het klinkt dan ook wel wat vreemd de verzuchting der Redactie te hooren (in het Nov.-Dec.-nummer, wat door ons zoo juist werd o n t d e k t) dat het aantal abonné's op het tijdschrift moet stijgen, wil het voortbestaan er van verzekerd zijn. Wij houden ons overtuigd dat tal van bibliotheken (en misschien ook particulieren) een abonnement zullen nemen wanneer zij weten dat „Hindia Poetra” bestaat.

In bovengenoemd nummer vindt men o.a. de volgende bijdragen: Socialisme en koloniën (vervolgd door

JAVA-CHINA-JAPAN LIJN

Eigen kantoren der Maatschappij te AMSTERDAM, HONG-KONG, SOERABAIA, KOBE en SAN FRANCISCO. Geregelde stoomvaartdiensten tusschen Nederlandsch Indië, China, en Japan.

JAVA-PACIFIC LIJN

(Onder Directie der Java-China-Japan Lijn). Maandelijksche dienst tusschen Ned.-Indië en San Francisco.

BUNSCHOTEN & DE GOOLJER

HOFLEVERANCIERS

125

Oudegracht 118 w.z. · UTRECHT · Tel. Interc. 174

ORIGINEELE
ENGELSCH
STOFFEN

KLEEDERMAKERIJ.

Indische
Uitrustingen.

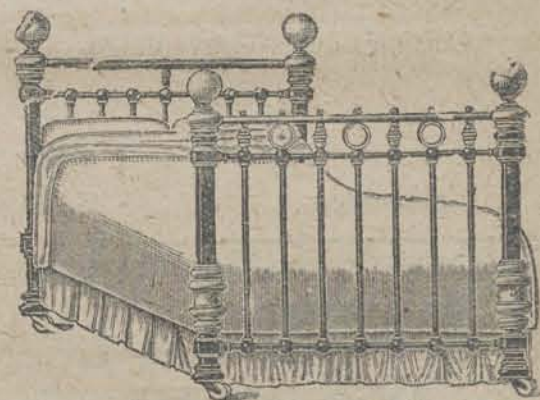
Bereizen geheel Nederland.

Th. A. A. SIMONIS,

GROENMARKT 34, over de Prinssestraat.

TELEFOON 2535.

DEN HAAG

Specialiteit in BEDDEN.

Groote keuze vanaf het beste tot het eenvoudigste.

Magazijn gesloten van half een tot twee uur.

Dans-Kunstonderrwijs.

Instituut Bazarstraat 1.

L. S.

183

Ik heb de eer U kennis te geven, dat alhier is gevestigd het Instituut ter bevordering der Lichamelijke opvoeding in de BAZARSTRAAT No. 1, telefoon —, waar o.m. Moderne en Klassieke danskunst methodisch wordt onderwezen.

Volgens rythm.-gymn. leervorm wordt geoefend: a. Zuivere walsvormen — links en rechts. — b. rustiek Bostoneeren. — c. Stijlvolle menuettes — en — Gavoltes als educatieve vormen, — en d. Americandanses in genietbare uitvoeringen.

Inschrijving voor het e.k. seizoen kan dagelijks plaats hebben, terwijl Uwe belangstelling en Uw vertrouwen ten hoogste zal worden gewaardeerd, door de Directie: JAC. OUDEGEEST, 1 Bazarstraat.

Instituut Bazarstraat 1.

Prospectus op aanvraag.

Modemagazijnen

van Bommel

Vlamingstraat 8-10

Prins Hendrikstraat 98-106

Nappa Handschoenen

voor Dames en Heeren.

Adverteeren doet verkoopen.

WEIJNE & STERNFELD

DANS-INSTITUUT.

Koningin Emmakade 133, Telefoon 3348

'S-GRAVENHAGE.

Prospectus op aanvraag gratis verkrijgbaar.

UITGAVE van de N.V. Boekdrukkerij v.h. Firma
T. C. B. TEN HAGEN te 's-Gravenhage.

Heden is verschenen de 8ste veel
vermeerderde druk van

Moderne Kookkunst.

BEWERKT DOOR

FRANÇOIS BLOM,

Cuisinier te 's-Gravenhage.

Prijs: ingenaaid . . . . . f 4.00
gebonden . . . . . - 5.00

P. J. VEELO & Z^{NEN}
DEN HAAG
Lange Houtstraat 15^a :: Tel. H. 6655

.. WONING ..
INRICHTING

Behangerij   Stoffeerderij

Olympia Theater
Prins Hendrikplein 3   Tel. H. 9521

Passage-Bioscope
Telefoon H. 3731

*Elken Vrijdag nieuw
afwisselend programma*

*Olympia Theater door-
loopende voorstelling,
aanvang acht uur.*

*Plaatsbespreking kan
ver telefoon geschieden.*

Fransch, Engelsch, Duitsch.

Leerares geeft **grondig onderricht.**
Aangename methode voor het aanleeren der
conversatie.

Brieven onder No. 32L aan het Bureau
van dit Blad.

P. C. Harthoorn. — De Zending, door H. Vuurmans. —
Japan door de Chineezzen geboycott, door Han Tiauw
Tjong. — Die zich aan een ander spiegelt, spievelt zich
zacht (beschouwing over Japan), door P. R. Darma
Brata. — „De kwestie” Art. 109 Regeerings-Reglement,
door Oranje. — Rassenwaan, door S. K. A. — Uit het
Verbond. Antwoord op den open brief van de heeren
Goenawan Mangoenkoesoemo en Oei Kiauw Pik, door
L. Einthoven.

Indië. Geïllustreerd Weekblad.

Inhoud van afl. 36: Bahau-Dajaks (vervolg), door N.
— Exursieherinneringen, door Th. van Dordt. — In-
drukken van een baar, door J. Croiset (II. Pondok Gé-
deh).

Over Batikken.

Over de techniek van het batikken is een heel mooi
geïllustreerd boekje geschreven, getiteld: Batiks, and
how to make them, by Pieter Mijer (New York, Dodd,
Mead and Company). Schr. geeft zoowel een idee van
de inlandsche wijze (speciaal op Java) als van de Euro-
peesche (Hollandsche), waarop de batiks worden ver-
vaardigd. Blijkbaar is het iemand, die zijne wetenschap
niet aan de boeken heeft ontleend, doch praktisch met
de batiktechniek op de hoogte is.

Indologenblad.

No. 5 bevat een verdienstelijk artikel van den heer
H. J. H(oekstra), getiteld: „Ijzer en animisme”, waar-
in de schr. nagaat welke gebruiken en ceremoniën met
ontginning en bewerking van ijzer gepaard gaan, inzon-
derheid op Borneo en Celebes, om daarna de eigen-
schappen en wonderdoenden invloed dien de Inlanders
er aan toekennen, te beschrijven. — Verder wordt on-
der het opschrift: „Naar de Buitengewesten!” de cir-
culaire-Van der Jagt, betrekking op het tekort aan
controleurs in die bezittingen, besproken.

De Taak.

In No. 13 van het weekblad „De Taak”, dat tevens
heet te zijn No. 40 van „Indische Stemmen”, welk or-
gaan in het eerstgenoemde is opgelost, vervolt H. Dj.
(gerust durven wij deze initialen te verduidelijken en
schrijven Dr. Hoesein Djajadiningrat) zijn artikel over
Dr. G. A. J. Hazen en diens belangrijke Indische loop-
baan. Het artikel eindigt: Gaat Hazen heen om het bu-
reau voor Inlandsche Zaken met den Leidschen leer-
stoel in het Javaansch te verwisselen, het is voor de
Indologische wetenschap toe te juichen, maar voor In-
dië's ontwikkeling te betreuren. — Van de andere bij-
dragen in dit nummer verdient vooral de aandacht die
van H. D. over den veel gewraakten maatregel van
„padi-opkoop”.

Elsevier's Geïll. Maandschrift.

Naar aanleiding der onlangs, vanwege de vereeniging
van vrienden der Aziatische kunst, gehouden tentoon-
stelling te Amsterdam, schreef de heer Th. B. van
Lelyveld in het Nov.-nummer van bovengenoemd tijds-
chrift, een geïllustreerd artikel over „De Oost-Azia-
tische Kunst.”

De Aarde en haar Volken.

De Nov.-afl. bevat in het bijblad o.m. het volgende:
De kokosvezels. — De wouden van Britsch Borneo. —
Het gebruik van Chilisalpeteer als kunstmeststof in Ne-
derlandsch Oost-Indië.

West-Indië. Landbouwkundig Tijdschrift.

De heer J. J. Leys schrijft in No. 3 van den 4en jaar-
gang een artikel: „het kolonisatievraagstuk in Britsch
Guiana” (naar aanleiding eener rede van den gouv.
secretaris dier kolonie voor „The Combined Court”),
waaruit blijkt, dat de kolonisatie door immigratie er
zeker niet beter gelukt is dan in Suriname. — Over
biologische bestrijding van schadelijke insecten schrijft
de heer A. Reyne een vrij uitvoerige verhandeling. —
Vervolgens vindt men in dit nummer een artikel van
den heer P. C. van der Wolk over: „Opkomst en nieu-
we wegen der cocoscultuur”, dat we meenen reeds in
„Cultura” te hebben gelezen. — Ten slotte vermelden
we nog een bijdrage van den heer Leys over zoete pa-
taten (aardappels), de eerste van een reeks, welke
schr. zal publiceeren over de cultuur, de eigenschappen
en het gebruik van gewassen, in hoofdzaak door kleine-
en middenstandslandbouwers gekweekt.

* * *

We besluiten het overzicht met eenige titels van re-
cente publicaties, aangetroffen in de „Lijst van aan-
winsten van de boekerij van het Departement van Ko-
loniën over de maand November 1919.”

O. J. STUUT, 'S-GRAVENHAGE
CHARLOTTE DE BOURBONPLEIN 28 - TELEF. 5073

Comestibles - Koloniale Waren

UITSLUITEND EERSTE KWALITEIT ARTIKELEN EN
PRIMA WAREN.

Bediening aan huis zonder prijsverhooging

Academie des Danses

GERARD J. v. D. MARK

Gediplomeerd Leeraar

BEESTENMARKT 102   TELEF. H. 4871
DENHAAG   153

Grootste Modernste eerste klas Inrichting in Nederland

Onderzoek naar de landbouwtoestanden in de onder-
afdeeling Ajer Bangis (Sum. Westkust), door M. B.
Smits. (Departement van Landbouw enz. Mededeelin-
gen van den Landbouwvoorlichtingsdienst, 1919, No. 2).

Handleiding ten dienste van de Inlandsche bestuurs-
ambtenaren op Java en Madoera. Uitgave van het
Dep. van B. B. (1919).

No. 12. Werving en emigratie van inlanders.

No. 19. Veeartsenijkundig Staatsoezicht.

No. 21. Hondsdolheid-ordonnantie.

No. 26. Toezicht op het verkeer op de wegen. A. Rij-
wielreglement. B. Motorreglement.

Met onzen president, den heer J. A. Soselisa, op zijn
rondreis over Java, door A. Th. Manusama (Des schrij-
vers indrukken). Geschreven voor de vereeniging „Am-
bonsch Studiefonds”. (Batavia, 1919).

Dagh-Register gehouden int Casteel Batavia vant
passerende daer ter plaetse als over geheel Neder-
landsch India. Uitgegeven door het Bataviaasch Genoot-
schap van Kunsten en Wetenschappen... onder toe-
zicht van dr. F. de Haan. Anno 1682. (Batavia-
's-Hage, 1919).

Beschouwingen over de leus: Scheiding van kerk en
staat, in hare toepassing op de verhouding tusschen de
Protestantsche Kerk in Indië en het Ned.-Indische Gou-
vernement. (Uit „Stemmen voor Waarheid en Vrede”,
Nov. 1919).

Mededeelingen.

Van het Informatie-bureau:

(Heulstraat 17, Den Haag).

Adjunct-landmeters voor het kadaster in Ned.-Indië.

Ter benoeming van adjunct-landmeter bij het kadas-
ter in Nederlandsch-Indië kunnen derwaarts worden
uitgezonden jongelieden, die den leeftijd van 18 jaar zijn
ingetreden en den vollen ouderdom van 24 jaar nog niet
hebben bereikt en die voldaan hebben aan het examen
voor aspirant-landmeter bij het kadaster in Neder-
land, dan wel aan het eindexamen eener hogere bur-
gerschool met vijfjarigen leergang of een naar het oor-
deel van den Minister van Koloniën daarmee gelijk te
stellen examen, indien uit den uitslag dezer examens
dan wel op andere wijze voldoende kennis van de wis-
kunde blijkt.

Aan de betrekking van adjunct-landmeter is gedu-
rende de opleidingsjaren verbonden eene bezoldiging
van f 150 's maands, daarna, bij plaatsing aan een ka-
dasterkantoor, zoolang men niet in het bezit is van het
getuigschrift voor landmeter, hetwelk na 3 jaren dienst
door het afleggen van een examen kan worden verwor-
ven, f 200 's maands, terwijl de bezoldiging voor hen,
die bedoeld getuigschrift bezitten, f 250 bedraagt.

Aan de betrekking van landmeter, waartoe de ad-
junct-landmeter met het landmeterexamen bevorderd
kan worden, is verbonden eene aanvangsbezoldiging
van f 300 (driehonderd gulden) 's maands, met 4 drie-
jaarlijkse verhoogingen van f 75 (vijf en zeventig gul-
den) 's maands elk.

Aan de uitzending ter plaatsing als adjunct-land-
meter bij het kadaster is verbonden:

- overtocht in de 2de klasse;
- eene tegemoetkoming in de uitrustingskosten ten
bedrage van f 750 (zevenhonderd vijftig gulden);
- eene voorloopige bezoldiging van f 125 (eenhonderd
vijf en twintig gulden) 's maands, ingaande met den u-
van inscheping naar Nederlandsch-Indië en voortdu-
rend tot dien waarop in Indië de dienstbezoldiging in-
gaat.

De adjunct-landmeters worden terstond na hunne
aanstelling te Bandoeng geplaatst, om gedurende ten
hoogste twee jaren de lessen te volgen van den aldaar
gevestigden opleidingsleergang van het kadaster.

Zij, die voor uitzending in aanmerking wenschen te
komen, behooren zich bij verzoekschrift, dat aan het
Departement van Koloniën moet worden gericht, te
wenden tot de 9e afdeling van dat Departement, onder
overlegging van:

- hun diploma en eijferlijst;
  - eene beschrijving van opleiding en levensloop.
- In het adres moet worden vermeld de plaats en de
datum van geboorte van den gegadigde.

Door een vanwege het Departement van Koloniën in
te stellen onderzoek zal moeten blijken van licen-
samenlijke geschiktheid voor den Indischen dienst.

(Nederlandsche Staatscourant
van 20 November 1919, no. 246).

FRANSCH - DUISCH - ENGELSCH

Lager- en Middelbaar Onderwijs

verstreckt de

VEREENIGING VOOR CORR. ONDERWIJS

Goedgekeurd bij Kon. Besl. van 25-10-1912, No. 35.

Vraagt prosp. en proefn. Koninginneweg 177, A'DAM.

WISBRUN & LIFFMANN.
 Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.
 DAMES MODEARTIKELEN.
 ZIJDEN STOFFEN, FLUWELLEN, KANTSTOFFEN.
 ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.
 BALARTIKELEN.

VAN STRAALEN MONSIEUR & ERKELENS.
WIJNHANDEL
 Hoofdkantoor: ROTTERDAM, Leuvehaven 34, Tel. 2456.
 Bijkantoor: DEN HAAG, Lloydgebouw,
 Piet Heinplein, Tel. ¹⁵⁸⁷/₁₅₈₈
 Bijkantoor: DEN HELDER,
 Hoofdgracht 37, Tel. 83.

Vereeniging OOST en WEST.

HOOFDBESTUUR: Heulstraat 17, 's-GRAVENHAGE.

STUDIE-COMMISSIE. Jongelieden, welke bij aankomst in Nederland inlichtingen wenschen voor onderdak, enz., zelfs van boord afgehaald zouden willen worden, Ouders en Voogden, welke toezicht op hun in Nederland studeerende kinderen of pupillen wenschen, wendt U tot den gedeleerde der Studie-Commissie, den Heer J. C. HIERINK, van der Heimstraat 76, 's-Gravenhage, Telefoon Scheveningen No. 1514.
INFORMATIE-BUREAU ten behoeve van personen, die een werkring zoeken in Nederl. Oost- of West-Indië of daartoe hunne kinderen of pupillen willen opleiden, ook voorlichting verstreckende op elk gebied aan personen van Indië komende of aanraking met Indië zoekende, Secretaris de Heer J. L. VAN GENNEP, Heulstraat 17, 's-Gravenhage, Telef. Haag No. 4519, Bureau-uren 10-12 v.m. en 2.30-4 nam.
TEHUIS VOOR INLANDERS „Persinggahan”, van Boetselaerlaan 2, 's-Gravenhage, waar Inlanders een tijdelijk onderkomen en hulp en raad kunnen vinden. Indische bedienden, die met een familie naar Indië willen terugkeeren, een dienst zoeken of van dienstbetrekking willen veranderen, wenden zich tot den Directeur, den Heer F. DE MUNNIK, Telef. Scheveningen No. 248.

Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West”, Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, is de navolgende werkjes verkrijgbaar:

- a. Onze Oost II. Iets over den Inlander en zijn Zieleleven, door T. J. BEZEMER.
 Prijs: 1 exemplaar 5 cent, porto f 0.011/2;
  - b. Onze West (Tweede druk) bestaande uit: I. De Kolonie Suriname, door FRED. OUDSCHANS DENTZ,
 II. De Kolonie Curaçao, door Mr. B. DE GAAY FORTMAN.
 Prijs per exemplaar f 0.50 en f 0.041/2 frankeerkosten.
  - c. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Voorzichten
  - No. I. De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië. (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's).
 Prijs: f 0.75 per exemplaar en f 0.041/2 frankeerkosten.
  - No. II. De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie. (2de, verbeterde druk).
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
  - No. III. De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië. (Tijdelijk uitverkocht)
  - No. IV. De Ingenieur in Nederlandsch-Indië. (Tijdelijk uitverkocht)
  - No. V. De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
  - No. VI. De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië. (2de verbeterde druk).
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.041/2 frankeerkosten.
  - No. VII. De Voorzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.041/2 frankeerkosten.
  - No. VIII. De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.
 Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
  - No. IX. De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië. (2de verb. druk.)
 Prijs: f 0.20 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
  - No. X. De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoon dienst in Nederlandsch-Indië.
 Prijs: f 0.25 per exemplaar en f 0.041/2 frankeerkosten.
  - No. XI. De Geëmployeerde bij de Rubber-(caoutchouc) cultuur en bij eenige Bergcultures in Nederl.-Indië.
 Prijs: f 0.40 per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.
- N.B. Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooraf per postwissel toe te zenden aan het Informatie-Bureau, Heulstraat 17, te 's-Gravenhage.

Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 187, zijn van 10-12 en van 2-4 uur (uitgezonderd Zaterdagmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Opleiding admisse examens H. B. S. en Gymnasium.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Type- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, Bujs Ballotstraat 15.

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs, enz.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West”, die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaattlessen in Indische talen, Staats- en Strafrecht.

- A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
  - Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Staatsinstellingen van Ned. O. en W.-Indië. — N.-I. Strafrecht. — N.-I. Strafvordering. — Madoereesch. — Javaansch. — Maleisch.
  - S. TAGOR, Inl. Veearts, Korte Jansstr. 19, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
  - P. DE HAAN, Gep. N.-I. Onderwijzer, Leeraar Handelsschool, Valkenboschkade 518, Den Haag. — Maleisch. — Land- en Volkenkunde.
  - J. J. F. SCHREUVEL, Gepens.-Assist.-Res., van Imhoffstr. 25, Den Haag. — Maleische taal- en letterk.
  - B. TH. BRONDGEEST, Heerenweg 199, Haarlem. — De Islam en zijn beteekenis voor Indië. — Arabisch. — Maleisch. — Javaansch.
  - A. H. JANSEN, Hamerstraat 25, Bussum. — Maleisch (gramatica, correspondentie, spreken); geeft les te: Bussum, Naarden, Weesp, Amsterdam, Hilversum, Baarn, Laren en 's-Graveland.
  - Mr. F. C. L. MEIJER, Hoogeweg 56, Zantvoort. — N.-I. Strafrecht. — N.-I. Strafvorder. — Alg. Ind. vraagstuk.
- LIDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

N.V. Algem. Nederlandsch en Indisch Touristenbureau
 's-Gravenhage „KOSMOS” Weltevreden-
 Kettingstraat 1 Rijswijk
 Vraagt inlichtingen omtrent onze reizen naar de slagvelden en onze gezelschapsreizen van Genua en Marseille naar Holland. 118

HOFLEVERANCIERS.
Wed. H. RAHDER & ZOON
 Wijnhandelaren
 Filiaal: 's-Gravenhage Heemskerckstr. la Tel. H. 3493.
 Hoofdkantoor: Amsterdam Binnenkant 25 N. Plein 15 O. Tel. Intero. Tel. 389.
 Filiaal: Arnhem N. Plein 15 O. Tel. 280.
 Filiaal: 100 Gorinchem O. Vischmarkt Tel. 61.
 Prijscouranten worden op aanvraag gaarne toegezonden.
 Voor Export speciale conditiën.

WANNEER GIJ
 Dames- of Heeren-Kleeding wilt laten Oppersen, Repareeren, Keeren, Moderniseeren, Vermaken, opnieuw Voeren, onzichtbaar Stoppen, kortom wat gij maar wilt, ga dan naar
 Kleermakerij „UNICUM”
 Anna Paulownastraat 30a, Tel. 4947
 DEN HAAG
 De prijs wordt steeds VOORUIT bepaald.

VLEUGELS, PIANO'S KUNSTSPELPIANO'S ORGELS
 REPARATIE - STEMMEN - RUILEN
 Speciale Inrichting voor het gereedmaken voor de TROPEN
GOOSEN & SWAGERMAN
 DEN HAAG
 BOEKHORSTSTRAAT 149 - TEL. H 2051

Brengt een bezoek aan „Boeatan”, Magazijnen van Ind. Kunstnijverheid.

Maison de Bonneterie

Leverancier van H. M. de Koningin.

Leverancier van H. M. de Koningin. 98

DEN HAAG, Buitenhof-Groenmarkt.

AMSTERDAM, Kalverstraat-Rokin.

Grootst gesorteerde Magazijnen van Elegante Dames- en Kinderconfectie.

MAGAZIJN VAN

Heerenhoeden en Pelterijen,

EDUARD PELGER,

Prinsestraat 35 - Den Haag,
Telefoon No. 3902. 30

BREDA **BREDA**

BEHANGERIJ
JAN HENDRIKX
MEUBELEN

BOSCHSTRAAT 1. 104

Mantel en Costumemagazijnen

Maison H. SIMONS
Heulstraat 13 ..... Telefoon 2005
Noordeinde 17a ... Telefoon 6537 159

... Manes, Mantelcostumes, Taillecostumes ...
Avondtoiletten, Blouses, Costum rokken, Peignoirs
Steeds ruime sortering, prima coupe en kwaliteiten.

Firma Gez. DE GRIJS
BOTERMARKT 24 - LEIDEN - TELEF. 1322

Specialiteit in 304

Uitzetten en Luiermannen

Kon. Eindhovensche Stoom- & Handweverij
VAN DIJK & Co. EINDHOVEN EN BRUSSEL

Leveranciers van H. M. Koningin Wilhelmina - van H. M. de Koningin-Moeder en van H. M. de Koningin van Rumenië: certijds van H. M. Koningin Sophia.

OPGERICHT 2 AUG. 1853. 115

Hotel-Linnen en Tafelgoed met en zonder naam.
UITZETTEN, INDISCHE UITRUSTINGEN
LUIERMANNEN.

N.V. Autogarage „CITO”
Schenkweg 7 - 's-GRAVENHAGE, - Tel. H. 6290 160

Luxe Verhuur-Auto's

Oudste en Soliedste Adres

Opgericht Ao 1781

HAAGSCHE MANUFACTUURHANDEL
voorheen VAN HOUTEN & Co 165
Groote Markt 4, DEN HAAG, Tel. 1974, Laan 2-4

Manufacturen
Witte Goederen
Karpetten
Loopers
Ledikanten
Bedden
Dekens
Matrassen
Vitrages
Gordijnen

Groote sortering
Slaapkamer - Ameublementen

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

Wintergoederen
op elk gebied

Groote keuze. Matige prijzen.

C. HOYNG
SPUISTRAAT 20-22 DEN HAAG
AMSTERDAM - UTRECHT

Kristal - Porselein

VAZEN, BLOEMPOTTEN, ZUILEN MET POTTEN, KLOKSTELLEN, ENZ. ENZ., uit de Plateelbakkerij „Zuid Holland” te Gouda. 109

MAIL- en HUTKOFFERS in alle afmetingen.
Garantie voor gave overkomst.

Piano's en vleugels
DUCANOLA
NON PLUS ULTRA

F. A. C. F. VAN DER DOES
LANGE HOUTSTRAAT 9
DEN HAAG
BREDA - MAASTRICHT
Vraagt catalogus

133

J. P. C. NICOLAI & ZON
HOF-KLEEDERMAKERS

Kanaalstraat 2 Telef. H. 3146
's-GRAVENHAGE 229

Hof-, Rijks- en Gemeenteveranciers

P. B. VAN MOORSEL & Co
Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag 5

Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeeren van woningen.

Holland-Canada Hypotheekbank
Directie: Mr. J. D. P. TEN BOSCH te Den Haag en J. G. COSTER te Winnipeg. 95

5 pCt. Pandbrieven tegen beurskoers.
Uitstaand bedrag Pandbrieven ongeveer f 22.000.000.

Drukkerij ten Hagen levert tegen billijken prijs drukwerk, dat aan bijzondere eischen voldoet.